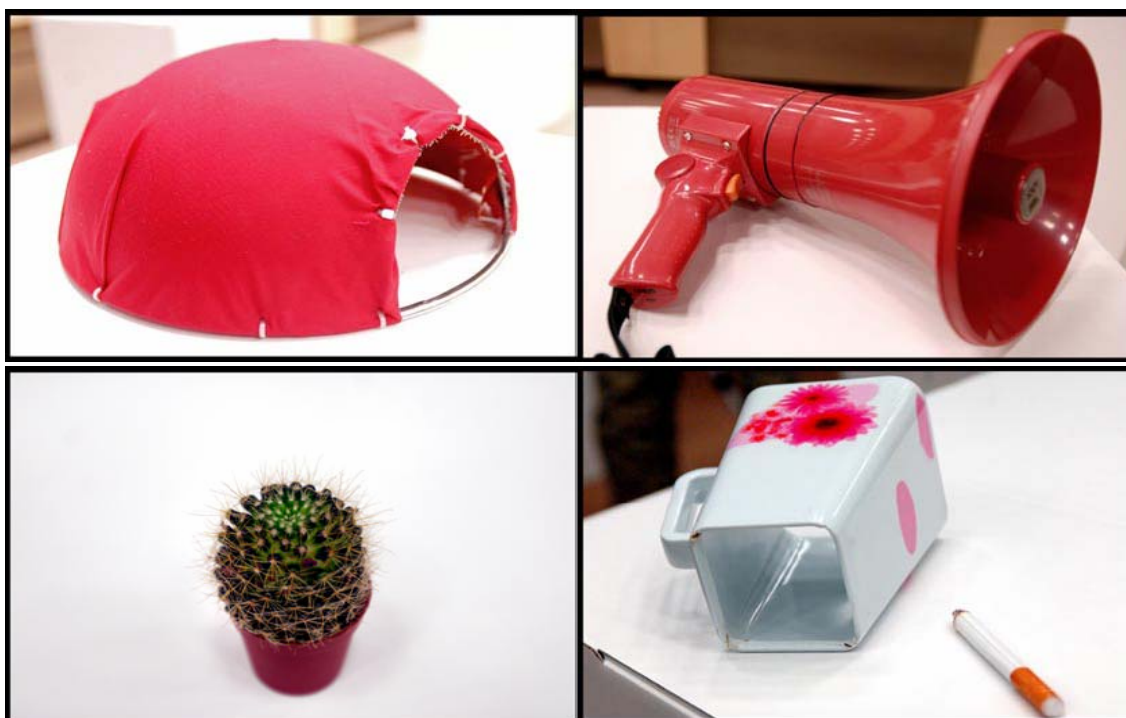

6. europeiske kongress for ”mennesker som lever i fattigdom”

RESULTATER – OG VEIEN VIDERE

Rapport fra konferansen i Brussel 4. og 5.mai 2007

Den 6. europeiske konferanse for mennesker som opplever fattigdom:

Møtets ramme og innhold

Å skape metoder for å takle fattigdom og sosial ekskludering er en viktig oppgave for ansvarlige politikere. Av denne grunn satte stats- og regjeringslederne som møttes i Lisboa i 2000 opp følgende mål for EU innen 2010: ” Å bli den mest konkurransedyktige og dynamiske, kunnskapsbaserte økonomien i verden, en økonomi i stand til bærekraftig økonomisk vekst med flere og bedre jobber og større sosialt samhold. Å nå dette målet innebærer en overordnet strategi med sikte på ... å bekjempe sosial ekskludering”. Det tyske formannskapet understreker behovet for og fellesskapet som ligger i en bred sosial modell for det 21. århundret i hele EU-området dersom denne ambisiøse målsettingen skal oppnås. En modell som tar høyde for og reagerer adekvat på alle former for fattigdom og sosial ekskludering. I denne prosessen må alle involverte bli hørt, spesielt de hvis deltakelse i den offentlige debatt hindres av deres plassering i samfunnets ytterkant. De europeiske kongresser for mennesker som lever i fattigdom som har vært avholdt på vårparten hvert år siden 2001, er et viktig bidrag til forsøket på å skape større deltakelse fra disse på EU-nivå.

Årets kongress, den sjette i rekken ble avholdt i konferansesenteret Palais d’Egmont i Brussel 4. og 5.mai i regi av det tyske formannskapet i EUs ministerråd. Både når det gjelder innhold og den praktiske gjennomføringen, ble konferansen forberedt av en organisasjonskomité bestående av representanter for EAPN, Det tyske forbundsministeriet for arbeid og sosialpolitikk, den tyske, nasjonale anti-fattigdomskonferansen, EU-kommisjonens Generaldirektorat for sysselsetting, sosialpolitikk og likestilling, ATD Fjerde verden, FEANTSA (Den europeiske føderasjon for nasjonale organisasjoner som arbeider for de hjemløse), regjeringen i Belgia og en representant fra Arbeids-, familie- og sosialdepartementet i Slovenia. Selve konferansen samlet rundt 220 delegater fra samtlige medlemsland med unntak av Romania. I tillegg var Norge representert.

Visekansler og forbundsminister for arbeid og sosialpolitikk Franz Müntefering møtte for det tyske formannskapet sammen med statssekretær i det samme departementet; Franz Thönnies. Kommissær for sysselsetting, sosialpolitikk og likestilling, Vladimir Splida representerte EU-kommisjonen. Mange medlemsstater møtte med representanter for sine respektive sosialdepartementer, likeledes var mange medlemmer fra Parlamentet og Ministerrådet til stede. Men først og fremst samlet kongressen medlemmer av frivillige, ikke-statlige organisasjoner samt en del forskere.

Målet med todagerskonferansen var å gjøre opp status og å gi et bilde av hvordan de fattiges sosiale situasjon har utviklet seg i EU siden møtene startet i 2001. Beretninger om positive

hverdagsopplevelser vitnet om betydningen av deltakelsen for de som er opptatt av kampen mot fattigdom og sosial ekskludering. I arbeidsgruppene ble det formulert konkrete uttalelser om hvilke utfordringer og prioriteringer for sosial integrering som ble ansett som de viktigste på nåværende tidspunkt. Disse synspunktene ble formidlet i rapportene til de tilstedeværende representantene for EU-institusjonene og medlemslandene.

Som et ledd i forberedelsene til kongressen, hadde EAPN utformet en metodologisk veiledning for de nasjonale delegasjonene, der man oppfordret disse til å visualisere sine statusrapporter i form av tredimensjonale objekter. Disse utgjorde et sentralt bidrag til hva som kom ut av konferansen. De ble presentert i plenum begge dager, og muliggjorde en grundig innsikt i hvordan de fattige i EU opplever sine problemer. Visualiseringen klargjorde hvilke krav som må stilles til en sosialpolitisk modell for EU. Det var åpenbart at de faktorer som fører til fattigdom og sosial utestengelse er relativt like i medlemsstatene, men at deres konkrete innvirkning på folks samfunnsdeltakelse og muligheter til å realisere sine ønsker slår svært forskjellig ut i ulike land på grunn av den store variasjon i sosiale sikringssystemer som eksisterer innenfor EU.

Velkomst og åpning

Kongressen ble åpnet av dens to ordstyrere; biskop Maria Jepsen og professor Ernst-Ulrich Huster, som i sin felles velkomsttale nok en gang understreket viktigheten av den sosiale dimensjon i EU. Særlig mennesker som er rammet av fattigdom og sosial ekskludering trenger støtte og muligheter til å delta på konferansen. Mandatet strekker seg videre enn selve konferansen, derfor minnet møtelederne alle tilstedeværende om enheten av ord og handling. Tysklands visekansler Franz Müntefering tok opp dette aspektet i sin åpningstale, og fremhevet at kampen mot fattigdom og sosial utestengning ikke bare handler om medmenneskelig sympati, men at det er innforstått at dette også er i samfunnets egen interesse. Staten har et ansvar for å gjøre individene selvhjulpne. Adgang til anstendig arbeid, realisering av utdanningsønsker og tilgang på skikkelige boliger, er etter hans mening de sentrale faktorer i kampen mot fattigdom og sosial ekskludering. Kommissær Vladimir Spidla understreket i sin tale at det kreves av politikerne at de tar problemene og behovene til de som lever i samfunnets ytterkanter på alvor. EU kan bare frembringe sosial integrasjon dersom samtlige borgere inkluderes i prosessen med å skape et enhetlig samfunn. En effektiv politikk for å bekjempe fattigdom må sikre muligheter til sysselsetting som sikrer en anstendig levestandard, like muligheter til utdanning og yrkesopplæring, adgang til tilfredsstillende helsetjenester så vel som andre grunnleggende, offentlige tjenester. Som representant for Europarådets komité for menneskerettigheter, viste Lauri Sivonen til disse rettighetenes ufravikelighet og hevdet at fattigdom og sosial ekskludering utgjør en vedvarende krenking av menneskeverdet. En politikk rettet mot fattigdom og sosial ekskludering må ta tak i alle former for diskriminering, videre må det iverksettes tiltak for å sikre alle adgang til å delta i samfunnslivet. Mellom de to sistnevnte talere fikk Virginie Poilvert, som også var tilstede på fjorårets kongress, ordet. Hun kom med noen kritiske merknader på vegne av de som berøres av problematikken med bakgrunn i sine egne erfaringer. Konferansene for mennesker som opplever fattigdom har vært en viktig anledning for de berørte til å få frem sine synspunkter. De utvidet kunnskapen om fattigdommens fremtredelsesformer i EU ved å illustrere både hva

som er felles for, og hva som er forskjellig i de ulike medlemsstater. Møtene fremmet solidaritet mellom de som er rammet av fattigdom, og hadde i denne forstand også vært til stor oppmuntring for alle som har deltatt slik at man ikke går trett i sine forsøk på å bekjempe fattigdom og sosial ekskludering.

Arbeidsgrupper og presentasjon av illustrasjonsobjekter

Under tittelen ”Hva vi søkte, hvor vi står – oppsummering av de fem første kongressene for mennesker som opplever fattigdom” ble det første dag presentert illustrerende objekter fra Østerrike, Belgia, Bulgaria, Kypros, Danmark, Finland, Italia, Frankrike, Sverige, Malta, Hellas, Tyskland, Ungarn, Irland, Latvia, Litauen, Luxemburg og EAPN. Disse ble vist og kommentert i syv arbeidsgrupper under tittelen: ”Å sette sammen strategier – Å fremme dialog – Å sikre tilbakemeldinger – Å rette blikket mot fremtiden – Å legge til rette for ytterligere deltakelse og å fremme sosialt samhold.” Konklusjonene fra arbeidsgruppene ble oppsummert i rapporter som ble lagt frem i plenum på konferansens andre dag.

Debatt og meningsutveksling

Andre dag startet med presentasjoner av objekter fra Tsjekkia, Nederland, Norge, Polen, Portugal, Slovenia, Spania og Storbritannia. Det var også bidrag fra Komitéen for sosial sikring, det belgiske Sosial- og helsedepartementet og EU-kommisjonen. Hovedkonklusjonene fra gruppene ble lagt frem. Deretter ble disse kommentert og diskutert av Jérôme Vignon, leder for Direktoratet for sosial sikring og integrasjon, Elise Willame, ordfører for EUs komité for sosial sikring og Renzo Fior, president i Emmaus International samt øvrige deltakere. Her konsentrerte man seg om problemene og fremtredelsen av fattigdom og sosial utestengning så vel som mulige løsninger innenfor EUs rammeverk og handlingsalternativ. Spørsmålet om åpen deltakelse i fortsettelsen av prosessen med å skape en grunnlov for EU, ble et sentralt tema. Likeledes oppfordringer til å utvide engasjementet både nasjonalt og på EU-nivå.

Konklusjoner og fremtidsperspektiver

Kongressen ble avsluttet med taler av den tyske statssekretær Franz Thönnies, Ludo Horemans, president for EAPN samt Davor Dominkus, konstituert generaldirektør for sosiale spørsmål i det slovenske Arbeids-, familie- og sosialdepartementet. Som talskvinne for medlemsstatenes representanter i sosialsikringskomitéen, overrakte fru Willame herr Thönnies en rød megafon som var deres bidrag til samlingen av presentasjonsobjekter. Denne var ment å hentyde til det faktum at de berørte må snakke høyt og tydelig til de politiske myndigheter, og at disse på sin side må ta til orde for interessene til de som rammes av fattigdom. Herr Thönnies sendte roperten videre til herr Dominkus i egenskap av representant for det kommende formannskapet i Ministerrådet.

Hovedsynspunkter fra konferansen

De viktigste temaene og diskusjonene fra konferansen oppsummeres punktvis nedenfor. De ble utformet og presentert av delegatene som brukte presentasjonsobjekter i arbeids- og diskusjonsgrupper:

- Deltakerne konstaterte at velstanden øker i EU. Samtidig uttrykte de bekymring for at gapet mellom de rike og de fattige stadig øker, og at dette ikke bare er tilfelle i EU. Man påpekte også at velstandsfordeling synes å kun spille en marginal rolle på den politiske agenda.
- Flere delegater betraktet det som en illusjon at Lisboa-målet om å gjøre en effektiv innsats mot fattigdom innen 2010 vil bli nådd. De mente derimot å se en forverring av levestandarden, særlig for mennesker som lever i fattigdom og som utsettes for sosial ekskludering. De betrakter verktøyet for å frembringe sosial integrasjon mindre som hjelp til dem selv, enn et forsøk på patronisering og reduksjon av retten til å medvirke og å delta.
- Det ble uttrykt alvorlig bekymring over videre liberalisering og privatisering av offentlige tjenester. Ut fra deres erfaringer fører slike tiltak til sosial marginalisering og bidrar til å gjøre grunnleggende tjenester som vann- og energiforsyning både dyrere og mindre tilgjengelig.
- Man anser barnefattigdom, kvinnediskriminering, begrenset adgang til utdanning og helsevern, høy arbeidsledighet og mangel på tilfredsstillende boliger for å representere sentrale risikofaktorer med hensyn til ekskludering fra samfunnet. Dette skaper hodepine i større eller mindre grad i alle medlemsland. I mange tilfelle gir det sosiale hjelpeapparatet ingen eller bare utilstrekkelig beskyttelse mot slike risikomomenter.
- Diskriminering og rasisme er andre faktorer som fører til sosial ekskludering. Mange grupper og individer berøres; etniske minoriteter (særlig sigøynere og tatere), funksjonshemmede, aleneforeldre, eldre og innvandrere.
- Måten asylsøkere behandles i mange land ble sterkt kritisert. Innenfor EU finnes praksis som er uforenlig med respekt for menneskeverdet. Ofte rammer brudd på menneskerettighetene også individer uten papirer/reisedokumenter og arbeidsimmigranter.
- Fattigdom blant eldre spiller en stor rolle i de nye medlemsstatene i Øst-Europa. Problemet er at pensjoner og offentlige tjenester innenfor EUs sosiale modell ikke er nok til å hindre fattigdom.
- Selv om myndighetene i mange medlemsstater nå har blitt mer oppmerksom på ønskeligheten av medvirkning fra berørte parter, noterer delegatene at det finnes store mangler når det gjelder å omgjøre erkjennelsen til praksis. Dette gjelder for eksempel

innflytelse på utforming av lover og forskrifter, men også brukermedvirkning når det gjelder daglige administrative tiltak.

- Det å ha rettigheter innebærer ikke nødvendigvis at man blir behandlet rettfærdig. Mange berettet om store problemer når det gjelder å få hva man rettmessig har krav på fra det offentlige. I denne sammenheng er det vesentlig å pålegge offentlige kontorer å gi skikkelig informasjon til de som bruker tjenestene.

Punktene som fremheves ovenfor gjør det klart at vellykket sosial integrering er et ønske, men ingen realitet for mange av innbyggerne i EU. Løsningen på de sosiale problemer blir derfor en viktig prøvesten for legitimiteten til hele den europeiske samlingsprosessen. Sosial integrering kan ikke oppnås uten å ta med dem det angår på råd. Disse forventer i sin tur å bli møtt med respekt, og at betingelsene for en omfattende sosial integrasjon blir forbedret i en atmosfære av likeverdighet.

EU har vedtatt å forbedre det sosiale samhold innenfor og mellom medlemslandene. Den sjette kongressen for folk som opplever fattigdom ga en spesiell anledning til innsikt i virkningen av Lisboa-strategien. Oppmerksomheten ble ikke rettet mot politikere og samfunnsvitere først og fremst, men mot å la "ofrene" komme til orde, disse som selv opplever problemene er nemlig de største eksperter på sin egen livssituasjon. Konferansen styrket dialogen mellom de berørte, men også med de som utformer politikken og de tilstedeværende representanter for ulike institusjoner og forbund slik som ETUC (den europeiske konføderasjon av fagforeninger) og nettverket som arbeider for barn og ungdoms velferd og rettigheter (Eurochild). Samlingen gjorde det også klart at denne delen av Europa "må få et ansikt" som en av møtelederne, biskop Maria Jepsen sa det. Budskapet til de som berøres av problematikken er klart: "Dere er noen, dere betyr noe! Vi er klar over dere, og vi respekterer dere i deres situasjon". Bak dette ligger vissheten om at mange statlige og frivillige tjenester, initiativ og hjelpere allerede tar hånd om de som har havnet i vanskelige situasjoner. Resultatene av konferansen gir uttrykk for disse erkjennelsene, og setter videre søkelyset på forekomster av sosial ekskludering som et sosialt EU ikke lenger har råd til å tolerere.

Etter en innledende, felles velkomsttale fra de to møtelederne, oppsummeres de viktigste synspunktene som kom frem under de ulike punkter på dagsorden. Skulle du ønske mer informasjon, vil du i appendiks 2 finne en liste over alle deltakerne, gruppert etter land og funksjon på møtet.

1. Møteledernes felles velkomsttale

Lisboa-strategien fra år 2000, EAPN (European Anti Poverty Network) og de europeiske kongressene for mennesker som opplever fattigdom: Det er bra at disse finnes, men vi skulle ønske at de var bedre kjent, og at de mottok mer støtte fra alle hold og på alle nivåer – og videre håper vi at disse bevegelsene skal gjøre seg selv overflødige en gang i fremtiden. Imidlertid vil dette ikke skje i nærmeste fremtid – og kanskje ikke noen gang. Antallet fattige, som lever i ynkelig fattigdom, er økende – det er ingen tvil om dette. Gå en tur gjennom en av våre byer og ta en tur innom Internett og du vil raskt få bekreftet at dette fenomenet finnes overalt i EU. Desto viktigere blir dette møtet, et møte der tanker skal utveksles og oppmuntrende ord deles. Mennesker skal bli kjent med andre i samme situasjon, mennesker som ellers ikke ville visst om hverandres eksistens. Her vil menn og kvinner med ulike ansvarsforhold og som påvirkes på forskjellig vis kunne lytte til hverandre og utvikle synspunkter på fattigdommen som har vært, og fattigdommen som fremdeles truer.

Vi kjenner fattigdomsproblemet på forskjellige måter. Jeg, Maria Jepsen, har vært biskop i den luthersk-evangeliske kirke i Hamburg i femten år, og i mitt virke har jeg vært spesielt opptatt av mennesker som mangler inntekt eller husvære, så vel som kvinner som lever i fattigdom. Jeg, Ernst-Ulrich Huster, har bedrevet forskning innenfor problemkomplekset fattigdom og sosial ekskludering i mer enn 25 år. Jeg har arbeidet sammen med og i flere velferdsorganisasjoner og ikke-statlige foreninger, men også med administrative institusjoner på regjerings- og EU-nivå. Vi kan føle de massive forskjellene, men samtidig imponeres vi av den store fleksibiliteten som utvises av fattige mennesker. Hvordan de holder det gående med fantasi og stå på-vilje, med solidaritet – men vi ser også sjokkerende eksempler på det helt motsatte i form av depresjoner, handlingslammelse og marginalisering.

Bibelen er en veiviser for oss begge, og der leser vi først at de fattige alltid vil være blant oss, mens det samtidig er et konstant krav om at vi ikke skal skyve de fattige til siden, at vi ikke skal utnytte dem, men at vi skal vise barmhjertighet og rettferdighet. Vi dømmes etter hvordan vi forholder oss til de fattige, om vi viser respekt og gjør det mulig for dem å leve under rettferdige forhold. I forbindelse med femtiårsjubileet for undertegnelsen av Roma-traktaten den 25.mars, offentliggjorde Forbundet av protestantiske kirker i Europa (CPCE) fem gode ønsker for EUs fremtid. Vi siterer fra det tredje ønsket:

”EU trenger mer rettferdighet. Til tross for betydelig økonomisk fremgang, lever fremdeles 80 millioner under fattigdomsgrensen, og ett av fem barn er truet av fattigdomsspøkelset. Mer enn 17 millioner mennesker i EU er uten arbeid. Kløften mellom

rike og fattige i mange medlemsland er stadig økende. De protestantiske kirker i Europa ønsker et EU som bringer den økonomiske og sosiale politikken i en balanse som er gjensidig utviklende og som bekjemper fattigdom og sosial utstøtning i EU i sterkere grad enn hittil.”

For å oppnå dette er to ting nødvendige: For det første må alle som arbeider mot fattigdom og sosial eksklusjon snakke sammen, og lytte til hverandre, diskutere forslag sammen. For det andre må vi plassere pengene der de trenges, vi må nøye samordne de ulike aktivitetene. For eksempel denne kongressen, EAPN, EU-kommisjonen, medlemslandenes regjeringer, de nasjonale organisasjonene som arbeider med fattigdomsproblematikk, ikke-statlige organisasjoner og andre aktører, presis slik det ble skissert i resolusjonene fra Lisboa og senere i Nice. Resolusjonen fra Lisboa 2000 om å gjøre EU til ikke bare den mest konkurransedyktige og dynamiske kunnskapsbaserte økonomien i verden innen 2010, men også om å skape større samfunnsmessig samhörighet, må virkeliggjøres. Det er bare tre og et halvt år til den planlagte deadline. Dette er grunnen til at årets kongress for folk som opplever fattigdom er av så stor betydning: Det er tid for å gjøre opp status med et kritisk blick og å demonstrere hva som skal og bør bli de neste målene. De to målsettingene må ikke betraktes som bare vagt relatert eller slett ikke forbundet overhodet. Den mest dynamiske økonomien og det sosiale samholdet må settes i nær sammenheng. Samtidig vokser det frem en erkjennelse av at EU også har et videre ansvar. Immigranter fra fattige og krigsherjede deler av verden kommet til Europa, med eller uten pass og oppholdstillatelse. Vårt EU er en del av et globalt økonomisk system som i sosial forstand marginaliserer store grupper av verdens befolkning. Fattigdom i og utenfor EU er komplekse spørsmål som kan føre til polemikk, men som også gjør det påkrevet å lete etter strategier som kan føre oss videre på veien mot en bedre fremtid. La oss alle forsøke å arbeide for det siste alternativet.

Biskop Maria Jepsen

Professor Ernst-Ulrich Huster

2. Åpningstale og velkomsttaler

Åpningstale * "Ansvar for helheten – respekt for individet – For et EU med en sosial side" Franz Müntefering, Forbundsminister for arbeids- og sosialpolitikk

Velkomsttale * Vladimir Spidla – Kommissær for sysselsetting, sosialpolitikk og likestilling

Velkomsttale * Lauri Sivonen - Rådgiver ved Europarådets avdeling for menneskerettigheter

Mine erfaringer * Virginie Poilvert– fransk delegat ved den 5. europeiske kongress for mennesker som opplever fattigdom

”EU ER EN AV DE RIKESTE REGIONER I VERDEN.

INGEN BURDE VÆRE UBERØRT AV AT DET FINNES FATTIGDOM OGSÅ HOS OSS

FRANZ MÜNTEFERING

Den tyske forbundsminister for arbeids- og sosialpolitikk, Franz Müntefering plasserte et sterkt politisk mandat i sentrum for sin tale: ” De som utformer politikken har et ansvar for helheten. De må også respektere enkeltindividet”. Således er kampen mot fattigdom og sosial ekskludering i EU ikke bare et spørsmål om medmenneskelig sympati, også samfunnet som sådan vil tjene på at fattigdommen fjernes. Ved å sette en slik politikk ut i livet, på tvers av de ulike tradisjoner i de 27 medlemsstatene, vil EU virkeliggjøre våre felles sosiale verdier og ideer. For eksempel er ideen om den sosiale velferdsstat, en sosial markedsøkonomi og solidaritet som grunnlag, relevant for hele unionen. Videre: ”Vi deler et felles begrep om menneskelig verdighet og om et sosialt samfunn. Dette idealet styrer våre handlinger og legger føringer for den politiske arena.” En av de sentrale utfordringene for sosialpolitikken i EU vil være å utforme det indre marked slik at det tar høyde for sosiale verdier og slik at det gjenspeiler økonomiske, økologiske og sosiale forhold i et helhetlig bilde. Mottoet til det tyske presidentskapet i Ministerrådet er således meget passende: ” La oss arbeide sammen for et sosialt EU – for en sosial verden!”

Forbundsminister Müntefering understreket at nasjonale tradisjoner er dominerende på det sosialpolitiske område. Han etterlyste derfor en intensiv utveksling av erfaringer – ” med mot til å ta sikte på mer konkrete mål og med klar og utvetydig rapportering av fremgang som gjøres på de respektive sosiale områder.” Det tyske presidentskap arbeider i denne sammenheng for at sosialpolitiske retningslinjer skal inkorporeres i de integrerte retningslinjer i 2008. ”Dette handler ikke bare om å formulere minimumsstandarder, men også om sosialpolitiske fremskritt som vi fremdeles må strekke oss mot.”

En viktig oppgave for sosialpolitikken – iflg. forbundsminister Müntefering – er å legge til rette for at alle mennesker skal ha en plass der de kan delta i samfunnet. Etter hans mening peker følgende tre faktorer seg ut som vesentlige for en sosialpolitikk som tar sikte på sosial integrering:

- Utdannelse er grunnlaget for et selvstendig liv. Det er en menneskerettighet, og kommer derfor foran alle andre hensyn. Like muligheter er betinget av like muligheter til utdanning fra første stund, slik at mennesker ikke fanges i en ond sirkel uten fremtidsutsikter og der de står i fare for å bli utstøtt fra samfunnet. Og slik at individuell fattigdomsutvikling kan stanses tidligst mulig.
- Å være i arbeid sikrer ikke bare folks livsopphold, men betyr også respekt, anerkjennelse og ideelt sett, også en viss form for selvrealisering. Betraktet på denne måten er målsettingen om full sysselsetting det samme som å bevare prinsippet om sosial integrasjon. Når dette er sagt skal det innrømmes at det er mangel på arbeidsplasser, spesielt for de som mangler utdanning og yrkeskompetanse. Livslang læring og skreddersydd kompetanse er nødvendig for å øke mulighetene for ansettelse. Det tyske presidentskapet oppsummerer de aktuelle tiltakene som ”gode jobber”. Dette kravet innebærer både flere arbeidsplasser og rettferdige lønninger, juridisk sikkerhet, godt og trygt arbeidsmiljø, muligheter for videreutdanning og at jobbene kan kombineres med familieliv og – forpliktelser.
- Et tredje kjernepunkt for at den enkeltes rett til samfunnsmessig deltakelse skal kunne oppfylles, er adgang til anstendige boliger i miljøer der det går an å leve godt og trygt.

Politikere som tar folk på alvor kan ikke love en rask utryddelse av fattigdom og sosial ekskludering. Imidlertid ”Fremskritt er mulig!” – kampen mot fattigdom er en varig forpliktelse, og det skal være rettesnoren for EUs politikk. Politikerne må ikke resignere fordi mange i dag er ekskludert fra de tre områdene nevnt over. For å fremme sosial integrering er det på den ene siden nødvendig med større ansvarlighet og på den annen side for forutsigbar støtte fra staten. Ideen om en sosial velferdsstat som organiserer et solidarisk samfunn er mer aktuell enn noensinne, iflg. forbundsministeren, men det er også nødvendig med større oppslutning fra borgerne og for private initiativ.

”HVIS VI POLITIKERE ØNSKER Å KARTLEGGE DERES BEHOV OG Å VURDERE HVILKEN VIRKNING TILTAKENE MOT FATTIGDOM OG SOSIAL EKSKLUDERING HAR, MÅ VI LYTTE NØYE TIL HVA DERE SOM ER HER HAR Å FORTELLE.”

VLADIMIR SPIDLA

Kommissæren for sysselsetting, sosialpolitikk og likestilling, Vladimir Spidla er av den oppfatning at dagens politiske handlingsmønstre ligger en del på etterskudd når det gjelder å gi de som er direkte berørt av fattigdommen mulighet til å medvirke i de aktuelle politiske prosesser. Det er nødvendig at politikere lytter mer til deres behov og ønsker. Når alt

kommer til alt er en ansvarlig politikk avhengig av medvirkning fra de som er rammet siden det bare er mulig å skreddersy politiske tiltak for de fattige dersom de blir gitt muligheten til å artikulere og fremme sine krav. EU har gjentatte ganger i sin femtiårige historie diskutert problematikken rundt sosial integrasjon. Man kan observere at spørsmålene om integrasjon og sosialt samhold blir stadig viktigere i en union som stadig vokser og utvikler seg. Samtidig blir denne problematikken stadig mer kompleks. EU reagerte på denne utfordringen ved møtet i Amsterdam 1997 ved å utvide sin kompetanse på det sosialpolitiske område. På bakgrunn av erkjennelsen om at "antallet mennesker som lever under fattigdomsgrensen er uakseptabelt," besluttet stats- og regjeringsledere samlet i Lisboa 2000 å effektivt bekjempe fattigdom og sosial ekskludering i samtlige medlemsstater innen år 2010.

Hvis man leser konklusjonene i Fellesrapporten om sosial sikring og inkludering som Kommisjonen la frem i februar i år, ser man at risikoen for å havne under fattigdomsgrensen i EU fremdeles er stor; hele 16 prosent i gjennomsnitt i 2004. Samtidig viser tallene et stort gap i velstandsnivået både mellom og innenfor medlemslandene, det fremgår også at risikoen til dels er bestemt av kjønn. Fellesrapporten understreker også behovet for at alle offentlige aktører og sosialpolitiske grupper må inkluderes i arbeidet med å utarbeide nasjonale strategier i kampen mot fattigdom og sosial utstøtning. Å øke deltakelsen og medvirkningen er et sentralt punkt i denne kampen. Dette handler ikke bare om å lytte til de berørte parter, men også om å trekke dem inn i arbeidet med å forme de politiske prosesser.

Kommissær Spidla hevdet at et nyansert rapporteringssystem har blitt skapt i EU, ikke minst takket være OMC (den åpne koordinasjonsmetode). Man får tilgang til et betraktelig kvantitativt materiale som viser utviklingstrekkene på det sosiale området. Det finnes imidlertid fremdeles ikke noen kvalitative studier som beskriver og analyserer folks levekår på en konkret måte. Erfaringene til de fattige blir ikke systematisk samlet og vurdert. Det er derfor viktig at disse gruppene blir mer involvert i debattene og undersøkelsene enn hva som har vært tilfelle så langt. De europeiske kongressene for folk som opplever fattigdom er et uttrykk for den retten disse gruppene har til å bli tatt med på råd. Som kommissær Spidla fremhevet finner man her et forum for meningsutveksling mellom de som opplever fattigdom og de som har ansvaret for de politiske beslutningene. Møtene gir oss en arena der vi kan lytte, forstå og lære av hverandre. Alt i alt har de årlige kongressene bidratt til å øke forståelsen av fattigdommens flerdimensjonale karakter og å illustrere problematikken med personlige eksempler fra virkelighetens verden.

Det har også blitt tydelig gjennom utvekslingen av erfaringer at en effektiv politikk mot fattigdom og sosial ekskludering må ta høyde for mange faktorer som til dels er forbundet med hverandre og som gjensidig forsterker hverandre. Dette innebærer blant annet sosialpolitiske tiltak som tilgang på arbeidsplasser og inntekt, garantier for like muligheter til utdanning og opplæring, adgang til helsetjenester og uhindret tilgang på sosiale goder og tjenester i sin alminnelighet.

Kommissær Spidla påpekte at EU har som mål å styrke samholdet i unionen. EU har en variert "verktøykasse" tilgjengelig med henblikk på å sette dette ut i livet; blant annet rapportene utarbeidet gjennom den åpne koordinasjonsmetoden, strukturfondene og fellesskapsprogrammet PROGRESS som ble relansert i år. Ulike initiativ fra Kommisjonen har som mål å sette søkelyset på visse grupper som står overfor spesielle problemer. Et eksempel er utviklingen av prosjekter for å bedre jobbmulighetene for dem som står lengst fra arbeidsmarkedet.

I EU er 2007 året for like muligheter for alle. For å sikre at EUs motto ”Enhet i mangfoldet” (In varietate concordia) ikke forblir en papirtiger, er det helt påkrevet å fremheve sammenhengen mellom å arbeide for like rettigheter og sosial integrasjon. For å oppnå dette må imidlertid borgerne også involveres på en meningsfull måte i den pågående integreringsprosess. I denne forstand er det sjette europeiske møte for folk som opplever fattigdom til nytte og hjelp i kampen mot fattigdom og sosial ekskludering på alle nivåer.

MENNESKERETTIGHETER ER IKKE EN LUKSUS FORBEHOLDT EN LITEN, PRIVILEGERT ELITE.

(...) FATTIGDOM ER I SITT VESEN EN KRENKELSE AV MENNESKEVERDET. VIDERE UTGJØR DEN ET UOVERKOMMELIG HINDER FOR Å KUNNE GLEDE SEG OVER SIVILE OG POLITISKE RETTIGHETER.”

LAURI SIVONEN

Som rådgiver ved Europarådets avdeling for menneskerettigheter, holdt Lauri Sivonen en tale på vegne av rådet. I henhold til Europarådets kommissær for menneskerettigheter, Thomas Hammarberg, utgjør den sjette europeiske konferansen for folk som lever i fattigdom en utmerket anledning til å evaluere fremgangen i iverksettelsen av Lisboa-strategien. Fokus må settes på hva som hittil er oppnådd i EU, og om man er på vei til å nå målene innen 2010.

Det har skjedd mye siden den første kongressen i 2001 der hovedtemaet var om de som er berørt selv kan gi sine bidrag til iverksettelsen og evalueringen av Lisboa-strategien. Etter det første møtet, har disse konferansene blitt en fast, årlig foreteelse. Noe som i seg selv tilsier at de har blitt en vesentlig og fruktbar del av gjennomføringen av den politiske kampen mot fattigdom og ekskludering. Samtidig har møteserien klargjort at EUs ambisjon er at tiltak mot fattigdom og sosial utstøtning alltid bør utarbeides i samarbeid med de fattige selv og med dem som representerer deres interesser.

Fellesrapporten om sosial sikring og inkludering som ble presentert av Kommissær Spidla 20.februar 2007, viser imidlertid at mange forblir stående utenfor i et velstående EU. 16 % av europeiske kvinner og menn lever i fattigdom og 10 % av husstandene består av arbeidsledige. Selv om det er en stigende offentlig oppmerksomhet om forhold relatert til sosial ekskludering, forblir mange mennesker stigmatisert og underprivilegert.

I egenskap av å være en menneskerettighetsorganisasjon behandler Europarådet også saker som vedrører fattigdom og sosial ekskludering. Rådet har vedtatt to viktige konvensjoner for å sikre grunnleggende rettigheter. Den europeiske konvensjon til beskyttelse av menneskerettigheter og fundamentale friheter og det europeiske Sosialcharter som omhandler sosiale og økonomiske rettigheter. Et av de viktigste målene for Europarådet er å ivareta sosiale rettigheter.

Menneskerettigheter er ikke et privilegium for enkelte deler av befolkningen. Sosiale og økonomiske rettigheter understøtter frihet og sivile rettigheter – og vice versa! Mennesker som opplever fattigdom og sosial ekskludering blir nektet tilgang til disse rettighetene. Mennesker som må kjempe for å overleve hver eneste dag, kan ikke delta i det offentlige liv.

Et av denne kongressens mål må iflg. Sivonen være å rette oppmerksomheten mot eksempler på vellykket integrasjon. 23.mars dette år presenterte Europarådet i samarbeid med EU-kommisjonen en ny europeisk diskusjonsplattform for etiske initiativ i solidaritetens ånd i forbindelse med kampen mot fattigdom og sosial eksklusjon. Dette prosjektet er unikt i det man hele tiden forsøker å inkludere de berørte i debatten fremfor å primært yte hjelp gjennom institusjonelle virkemidler.

Fremmedfrykt og rasisme er i dag sentrale temaer i Europa. Sigøynereksemplet viser hvordan rasisme og xenofobi kan være forbundet med ekstreme former for fattigdom. Sigøynerne er utsatt for diskriminering på mange områder, når det gjelder helsevesenet og utdanningssystemet, på arbeidsmarkedet, når det gjelder tilgang på sosialhjelp. Et annet område der det er stor grunn til bekymring, er barnefattigdom. Fattigdom og sosial utstøtning kan ha direkte innvirkning på barns mentale og somatiske helse så vel som på deres mulighet til å skaffe seg en god utdanning.

Avslutningsvis oppsummerte Sivonen situasjonen slik: Fattigdom innebærer alltid at de som rammes blir avskåret fra sine rettigheter. En politikk rettet mot fattigdom og sosial ekskludering må således sikre alle adgang til å delta på samfunnets ulike områder. Av like stor viktighet er her retten til utdanning og yrkesopplæring, til arbeid, til tilfredsstillende boliger og til helse- og sosialtjenester. Tilnærmingen med å bekjempe fattigdom ved å implementere menneskerettighetene sikter mot å sette folk i stand til å utøve sine rettigheter fullt og helt!

”DISSE MØTENE GJØR OSS I STAND TIL Å MØTE HVERANDRE OG Å BLI STYRKET I SAMVÆRET SLIK AT VI KAN FORMIDLE IDEEN OM MEDVIRKNING TIL ANDRE SOM OPPLEVER FATTIGDOM.

FOR VÅR DELEGASJON VAR DET SOM Å PUSTE INN REN OKSYGEN!”

VIRGINIE POILVERT

Virginie Poilvert fortalte om de erfaringer og inntrykk hun hadde fått som deltager i den franske delegasjonen på fjorårets kongress. Hun ga ved siden av dette tilbakeblikket, uttrykk for sine forventninger til årets møte. Fjorårets konferanse hadde vært en viktig anledning til å få offentlighetens oppmerksomhet rettet mot fattigdomsproblematikken. Den ga mennesker som opplever fattigdom en gylden anledning til å handle på egne og andres vegne. Her står deltakerne innenfor en lang tradisjon i kampen mot fattigdom og sosial ekskludering, der det står klart at forandring tar tid, og for det andre bare kan oppnås gjennom samarbeid med mange andre aktører. Møteserien for mennesker som opplever fattigdom er et viktig verktøy i denne sammenhengen.

Virginie Poilvert fortalte at den komplekse sosiale situasjonen i EU har fremstått tydelig for deltakerne gjennom de mange illustrative eksempler fra virkelighetens verden. Eksempler som har vist at det eksisterer store forskjeller når det gjelder sosial sikring. Å være fattig i EU betyr ikke at man er like fattige! Vanskelighetene som folk møter varierer meget fra land til land. Slik ga møtet også anledning til å reflektere over personlige erfaringer med fattigdom.

Fra hennes ståsted innebar konferansene i Brussel et godt høve til å øke medvirkningen fra de berørte parter. For det første fant deltakerne et forum for dialog og å engasjere seg solidarisk, for det andre følte delegatene at de ble tatt mer på alvor av politikerne. Møtedeltakelsen hadde også hatt en konkret effekt i Frankrike. For eksempel hadde iverksettelsen av regionale og nasjonale møter blitt avholdt i samarbeid med sosiale hjelpeorganisasjoner. Målet med disse møtene har vært å føre sosialarbeidere og fattige sammen slik at man har blitt bedre kjent med hverandre slik at man har kunnet utforme måter å engasjere seg konkret på. Det er en måte å tiltrekke seg oppmerksomhet fra de som utformer politiske tiltak, slik at disse kan forstå at det finnes løsninger på sosiale problemer. En annen direkte konsekvens av den femte europeiske kongressen var dannelsen av "La parole du citoyen" (Folkets røst), en organisasjon som samler både mennesker som er direkte rammet av fattigdom og sosialarbeidere.

Hva årets møte gjelder, uttrykte Virginie Poilvert håp om at dette ville bli en mulighet til å gjøre opp status og å diskutere veien videre. Lisboa-strategien har som mål å skape virkelig fremgang i kampen mot fattigdom innen 2010. Spørsmålet er om man ser noen utvikling i statene som utgjør EU. Hun viste til de temaene som talerne før henne hadde behandlet som sentrale i kampen mot fattigdom og sosial ekskludering:

Adgang til arbeidsmarkedet, rett til en anstendig inntekt og til skikkelige boliger, integrering av innvandrere, brukermedvirkning etc. Hun understreket viktigheten av å fortsette og streve for å nå målet om å skape et EU med en sosial profil til glede for alle unionens innbyggere. Kongressene for mennesker som opplever fattigdom er og har vært en mulighet for å komme sammen, for å utveksle informasjon og til å komme ut av egen passivitet. Når alt dette er sagt, er det viktig å ikke glemme at meningsutveksling må følges av handling – ellers blir alt bare et slag i luften.

(Jordkloden sier: Jeg har mistet min verdighet)

3. ”Hva vi søkte, hvor vi står”

Illustrasjonsobjektene som ble presentert på kongressen

Under overskriften ”Hva vi søkte, hvor vi står” oppsummerte 25 delegasjoner, representanter for Kommissjonen og Komitéen for sosial sikring og det belgiske inkluderingsdepartementet samt EAPN sine erfaringer fra de fem foregående kongressene. Konklusjonene ble visualisert ved hjelp av tredimensjonale objekter. I nær tilknytning til dette drøftet man hvordan medvirkning fra mennesker som opplever fattigdom påvirker integrasjonsprosessen. Presentasjonene er gruppert etter handlingsområde, og de sentrale budskapene beskrives under. Noen presentasjoner faller inn under flere kategorier siden det ble fokusert på ulike temaer.

Presentasjonene fra Bulgaria, Kypros, Frankrike, Storbritannia og Portugal klargjorde på forskjellig vis hvordan fattigdom kan brukes som synonym for et samfunn som har mistet balansen. Dette gjelder uaktet de varierende velstandsnivåene, slik som de som finnes mellom Frankrike og Bulgaria. Fattigdom og opplevelsen av sosial ekskludering er relative størrelser i forhold til rikdommen i det aktuelle samfunnet. Derfor er de ulike forholdene som møter de som rammes i hvert enkelt land vanskelig sammenlignbare, statistisk sett. Hvis man imidlertid fokuserer på enkeltmennesker, gjør presentasjonene oss i stand til å se at den konkrete

opplevelsen av fattigdom og sosial utstøtning og den tilhørende mangel på deltakelse og muligheter til realisering, er like universelle som de underliggende fordelingskonfliktene og politiske kontroversene.

Den bulgarske delegasjon viste ved hjelp av meningsløse objekter (en kopp uten bunn, en sigarett av plastikk) at mennesker som lever i fattigdom føler seg ekskludert fra deltakelse i samfunnslivet gjennom isolering og stigmatisering. Fattigdom oppleves som et fravær av mening i tilværelsen. Imidlertid er ikke bekjempelse av fattigdom utelukkende et spørsmål om hvordan enkeltindivider kan integreres i samfunnet. Det er også et spørsmål om politikk, hvordan samfunnets totale ressurser skal fordeles. Er det sosialt rettferdig – som den bulgarske delegasjonen spør – dersom regjeringen bruker penger til våpen samtidig som pensjonister ikke mottar en pensjon de kan leve av?

Deltakerne fra Kypros tok opp denne tanken og diskuterte hvordan de fattiges deltakelse i politiske prosesser kan styrkes ytterligere. Også – eller kanskje nettopp i et land der fattigdom synes å være et marginalt problem, oppstår problemet med politisk lobbyvirksomhet for sosiale minoriteter. Mens alle i Bulgaria er klar over hvordan de eldre stilles utenfor samfunnet, gjenstår fremdeles mye bevisstgjøringsarbeid på Kypros før allmennheten blir klar over problemets omfang. Som presentasjonen fra den kypriotiske delegasjonen viser er det spesielt to presserende problemer her: For det første vanskelighetene med å finne finansielle midler til sosialpolitiske prosjekter både hos egne myndigheter og i EU sentralt, for det andre hvor sakte det går med å oppnå samfunnsmessige endringer til folkets fordel.

Et samfunn som sikter mot harmoni må akseptere mennesker som opplever fattigdom og sosial ekskludering som fullverdige medlemmer. Deres rettigheter må respekteres og deres deltakelse må økes. Presentasjonen som den franske gruppen sto for, viser at bevisstgjøring om kampen mot fattigdom og sosial ekskludering kan oppnås trinnvis. I denne sammenheng har møtene for mennesker som opplever fattigdom en rolle å spille både på regionalt og nasjonalt plan. For eksempel har det nå kommet en god del egne initiativ fra grupperinger av fattigdomsrammede, initiativ for å oppnå oppmerksomhet rundt problematikken og for å bruke sine rettigheter til å delta i samfunnslivet. Lærdommen er at man ikke må la seg fange i en tilstand av isolasjon. De politiske og samfunnsmessige betingelser må legges til rette for at deltakelsen skal øke, men like viktig er det at enkeltindividene viser vilje til å ta aktivt del i virkeliggjøringen av grunnleggende verdier som ”frihet, likhet og deltakelse”. Dette var hva det franske bidraget var tenkt å symbolisere. Når alt kommer til alt er det bare gjennom vedvarende press fra grunnplanet at adgangen til å delta i de politiske prosesser vil bli åpnet for de som er rammet av fattigdom og sosial ekskludering.

De britiske deltakerne mente også at rettighetene til å delta i samfunnet for de fattige langt fra var tilfredsstillende ivaretatt. Slik de opplever det, kan løftet om integrering i samfunnet bli symbolisert som en dør man må gjennom mange hindre for å kunne passere. Rasisme, alle former for diskriminering, mangel på jobbtilbud, restriksjoner i adgangen til å nyttiggjøre seg offentlige tjenester og kulturtilbud – alt dette medfører at mennesker som opplever fattigdom lever i en parallell verden, utenfor og ved siden av samfunnet. Men også deltakerne fra Storbritannia viser at det er mulig å delta mer i samfunnslivet. For eksempel ble det antydnet at kvalitative undersøkelser blant de berørte, og utarbeidelsen av nasjonale handlingsplaner mot fattigdom og sosial ekskludering i tråd med Lisboa-strategien, med sikkerhet har ført til større samfunnsengasjement blant dem det gjelder.

Eksemplet som delegasjonen fra Portugal la frem, viser også at større deltakelse kan oppnås ad organisatorisk vei, for eksempel i arbeidet med og for de eldre. Sysselsetting og fritidsaktiviteter utvikles for eldre mennesker med funksjonshemming i et prosjekt delvis i samarbeid med det lokale næringsliv. Den portugisiske illustrasjonen - en porselenstallerken med blomsterdekorasjon malt av en av deltakerne i prosjektet, symboliserer hvordan eldre mennesker ved hjelp av

sine erfaringer og sine ferdigheter kan gjøre noe tilsynelatende ubrukelig til noe vakkert. Ni andre mikroprosjekter har klart å nå andre målgrupper slik som barn, ungdom og psykiatriske pasienter. Disse aktivitetene viser hvordan deltakelse i samfunnet kan oppnås i praksis. Det er imidlertid fremdeles en lang vei å gå; nettverk må bygges opp og lokaler må skaffes til veie. Dessverre viser det seg stadig å være vanskelig å videreføre eksempler på god praksis fra tidsbestemte prosjekter til mer langsiktige tiltak.

Fattigdom og solidaritetens sammenbrudd

Fattigdom og sosial ekskludering innebærer et sammenbrudd i solidariteten mellom menneskene. Ikke bare i forhold til samfunnet i sin helhet, men stundom også innen gruppene av mennesker som opplever fattigdom. De skyves ut på sidelinjen, enten bevisst eller utilsiktet. Disse menneskene forsvinner ut av syne, og det finnes ingen automatisk mekanisme som gjør at de slutter seg sammen for å gi uttrykk for sine behov. Ofte er det psykiske og fysiske stresset i hverdagen for stort, det som mangler er i mange tilfelle ikke bare muligheter, men også krefter til å stå frem for å kreve sin rett. Utsendingene fra Italia, Østerrike, Spania, Tyskland og Slovenia konsentrerte seg om denne problematikken.

”Det var en gang en trist, liten gutt. Hans øyne skuet ut på en verden som syntes for stor. I barndommen hadde han lært seg hva smerte er. Han ventet seg ingenting av livet ...” Dette er

hvordan den italienske presentasjonen startet, en fortelling om en liten gutt som gjennom hele livet så langt bare hadde opplevd mangel på solidaritet, som bare hadde opplevd å være sosialt isolert. En dag møtte denne gutten mange andre mennesker på torget, mennesker som også levde i samfunnets utkanter. Men en forandring er i emning fordi folk plutselig ble klar over at det ligger makt i deres antall – de sluttet seg sammen og begynte å tale med en stemme.

Følelsen av isolasjon og individuell hjelpsløshet visualiseres også i bidraget fra Østerrike. En terning symboliserer fattigdommens ulike sider. De enkelte sidene berører hverandre bare i kantene – slik hvert individ og hver gruppe egentlig er alene med sine behov og bekymringer. Terningsymbolet klargjør også noe annet; nemlig at en observatør bare vil kunne se en side om gangen. Like selektiv som samfunnets synspunkt er, like tilfeldig er det hva man får av hjelp og støtte fra det sosiale hjelpeapparatet. Vi er heldige hvis vår side av terningen kommer opp. Noen ganger får akkurat vår gruppe oppmerksomhet og hjelp. Andre grupper forblir i ”skyggenes dal” – og de berører hverandre kun sporadisk slik at de forblir isolerte på hver sin side ute av stand til å komme i kontakt.

Lignende tanker finner man også i det spanske innslaget. Ballonger i sterke farger symboliserer de temaene som gjør mennesker som lever i fattigdom i stand til å stå opp for sine interesser nok en gang. Nettverksbygging, brukermedvirkning, empati, oppmerksomhet og hjelp til selvhjelp er nøkkelordene for den spanske delegasjonen når det gjelder å vise vei til å finne en løsning på de sosiale problemer i en ånd av samarbeid.

Et brød ble valgt som symbol av de tyske deltakerne, brødet illustrerer samfunnets evne til å vise solidaritet og å la alle ta del i velstandsutviklingen. Brødet er symbol på dette siden det lett kan deles opp og stille alles sult i samme grad. Overført til konferansens sammenheng, så de også tegn på at det er mulig å motarbeide solidaritetens sammenbrudd. Således har nærværet av beslutningstakere økt i antall gjennom årene, noe som viser at kongressene i stigende grad blir lagt merke til og tatt alvorlig utenfor deltakernes egen krets. I Tyskland var det blitt arrangert en egen nasjonal fattigdomshøring, dermed hadde man trukket med de som er berørt av problemene også på et nasjonalt nivå. Vel så viktig som slike konferanser måtte være for kampen mot fattigdom og sosial eksklusjon, er spørsmålet om fordelingen mellom fattige og rike, og således kampen for et mer rettferdig økonomisk og sosialt system. I det minste i henhold til de tyske representantene.

Delegasjonen fra Slovenia utfylte denne tanken ved å fremheve at kampen mot fattigdom og sosial ekskludering bare kan vinnes gjennom felles tiltak på internasjonalt nivå. Hver enkelt stat har sine egne problemer og håp om løsninger. Sosiale problemer lar seg imidlertid ikke stoppe ved grensene mellom statene i det ”felles europeiske hus”. Av denne grunn må EU sørge for at medlemslandene ikke forsøker å utkonkurrere hverandre. Snarere bør samarbeid og gjensidig støtte motvirke den internasjonale tendensen til solidaritetens sammenbrudd, noe som i sin tur er forårsaket av globalisering og den tendensielle utvikling av et felles, europeisk marked.

Fattigdommens mangefasetterte natur

Bidragene fra Polen, Ungarn, Malta, Hellas, Nederland, Danmark, Luxembourg og Sverige viser hvor sammensatt og flerdimensjonal fattigdom og sosial ekskludering virkelig er. De demonstrerte et bredt spekter av risikofaktorer når det gjelder sosial ekskludering. Spesielt kvinner, barn og hjemløse ble identifisert som grupper med høy risiko.

Den polske gruppen fant med sin kaktus et enkelt, og samtidig svært talende symbol som står både for variasjonen i de skikkelser sosial ekskludering fremtrer i, og for kraften og viljen i de berørtes bestrebelser på å endre sin situasjon. Til og med et sammenfall av flere uheldige omstendigheter kan ikke hindre denne lille plantens overlevelse. Og som kaktusen trenger vann iblant, trenger mennesker som lever i samfunnets ytterkanter noen ganger særskilt støtte for at deres evner skal blomstre.

I denne sammenheng påpekte delegatene fra Ungarn helserisikoene, den begrensede muligheten til utdanning og opplæring og det utilstrekkelige tilbudet på varer og (sosiale) tjenester. Man noterte at i Ungarn er situasjonen på landsbygden verre enn hva tilfellet ofte er i mer urbane strøk. Videre ble det nevnt at statlig sosialhjelp ikke oppjusteres i takt med de økende problemer man opplever.

En punktert ball der halvparten av luften var borte var det gruppen fra Malta fant mest beskrivende for situasjonen. Luften som fremdeles var i ballen symboliserte den fremgang som tross alt er gjort i kampen mot fattigdom og sosial eksklusjon, mens resten sto for utfordringene som ligger foran oss. Delegatene påpekte at det foreligger mye kunnskap om fattigdommens flerdimensjonale natur, men at denne kunnskapen ofte spiller en underordnet rolle i de politiske prosesser. Selv om det i politiske kretser sakte åpnes for større medvirkning fra brukerne (for eksempel inviterte parlamentet nylig for første gang ikke-statlige organisasjoner til en høring om et nytt lovforslag), er det likevel fra mange hold liten vilje til å konkretisere kunnskap om årsakssammenhenger og mulige løsninger. Av denne grunn etterlyste deltakerne fra Malta ytterligere bestrebelser på å øke oppmerksomheten rundt fattigdomsproblematikken. Dette kunne skje via videre forskningsprosjekter omkring fattigdom, ytterligere finansiell støtte til flere frivillige organisasjoner, ved å bruke midler fra strukturfondet på en bedre måte og ved å gjøre sosial inkludering til en av hovedsakene i flere politiske sammenhenger.

Hellas underskrev kravlisten fra Malta med en flaskepost. Den var ment å symbolisere behovene til de som rammes av fattigdom og var samtidig et budskap til de som utformer

politikken i landet. Flaskeposten inneholdt et krav om å starte en dialog om en mer rettferdig fordeling av velstanden. Da man skulle navngi de mest aktuelle temaene, valgte man å sette søkelys på hele spekteret av sosiale utstøtelsesområder: Sysselsetting, sikring av alderdommen, helse, gratis drikkevann, energiforsyning til en overkommelig pris samt utdanning og tilgang på kulturopplevelser.

Presentasjonene inneholdt også beretninger om eksisterende løsninger på hvordan man kan kjempe mot sosial ekskludering. For eksempel mente den hollandske delegasjonen at deres regjering allerede har hatt en viss suksess i kampen mot fattigdom og sosial utstøtning. Imidlertid bidrar denne gruppens liste også til å belyse fattigdommens sammensatte natur. Dog kunne man berette at arbeidsledigheten for kvinner var på vei nedover, mishandling og vold i hjemmene var erkjent som et viktig problem, færre barn og unge dropper ut av skolen og funksjonshemmedes tilgang på offentlige tjenester var også forbedret. På andre områder var problemene fortsatt store. For eksempel er det en stor mangel på boliger til overkommelig pris i byene. Arbeidsledigheten blant unge er fortsatt stor. Alt i alt var det vanskelig å vurdere hvilken rolle Lisboa-strategien har spilt i arbeidet for å bedre den sosiale situasjonen. Det er imidlertid ingen tvil om at den har ført til større forståelse for ekskluderingsproblemet sammensatte natur og at den bidrar til at debatten om økt medvirkning og muligheter for å realisere sine muligheter, står høyt på den politiske dagsorden.

Den danske presentasjonen rettet oppmerksomheten spesielt mot sammenhengen mellom fattigdom og inadekvate utdannelses tilbud. Man presenterte et prosjekt som med suksess har stabilisert ungdom med store sosiale problemer på et nivå som har satt dem i stand til å ta ansvar for sine liv. Ungdommene forberedes for arbeidsmarkedet gjennom et omfattende pleie- og rådgivningsprogram. Gjennom denne prosessen lærer de å respektere både seg selv og andre. Således viser programmet gjennom eksempler hvordan skreddersydde utdanningsmuligheter kan gjøre en i stand til å bryte den onde sirkelen med fattigdom og sosial ekskludering.

Delegasjonen fra Luxemburg fokuserte spesielt på den helserisiko fattigdom kan innebære. Det symbolske objektet de hadde valgt var hyllen "Shalf" – et ordspill på den engelske ordene "share" (dele) og "shelf" (hylle). På denne hyllen finner man dagligdagse bruksgjenstander, slike man kan finne i et butikkvindu. På bakgrunn av at fattigdom først og fremst vurderes som et relativt fenomen i et rikt land som Luxemburg, fremhever gruppen likevel at det er et fundamentalt problem at fattigdom fører til begrenset tilgang på sunn mat. Mangel på penger på den ene siden og mangelfull kunnskap om sunn ernæring på den annen fører til en usunn livstil, noe som spesielt rammer barn fra dårlig stilte familier. En sosial matbutikk slik som den som finnes i Luxemburg, kan være et første skritt på veien mot å virkelig gjøre retten til et sunt kosthold.

Svenskene la frem en presis oppsummering av de individuelle effektene av fattigdommens manifestasjoner. Eksklusjonsrisikoene, som ofte er akkumulative, fører til at man mister gnisten og at "ofrene" utvikler et negativt selvbilde med sterke innslag av skyldfølelse. Å være avhengig av sosialhjelp fører ikke bare til en avhengighetsfølelse – det frarøver ofte også de som er rammet friheten til å bestemme sin egen livsvei. Fattigdom og sosial ekskludering fører til sosial isolasjon, deltakelse i samfunnslivet blir kun mulig i svært begrenset omfang. Dette fører til følelsen av å være unyttig. Rutiner og aktiviteter som normalt gir struktur til folks dagligliv er fraværende. Tilgang på helsetjenester er ofte begrenset, noe som er desto mer alvorlig siden et liv i fattigdom innebærer spesielle fysiske og psykiske stressfaktorer. Fattigdom og sosial ekskludering kan være ydmykende dersom de som er rammet ikke møtes

med respekt og medmenneskelig anstendighet, hvis beslutninger blir tatt om dem, ikke i samråd med dem – i et nøtteskall, dersom retten til medvirkning nektes dem.

Fattigdom og hjemløshet

En rekke delegasjoner tok opp problemet med tilgang på anstendige boliger, noe som er en grunnleggende menneskerettighet. Presentasjonene fra Belgia, Tsjekkia, Norge og Finland avdekket at mange mangler tak over hodet selv i de høyt utviklede industrinasjonene i EU. Mange bor også under uverdige forhold. Menneskene det her er snakk om er blant de som er hardest rammet av fattigdom og sosial ekskludering. Uten et hjem der man kan søke beskyttelse og lade opp batteriene, er deltakelse i samfunnet fjernere enn månen. Hvis i tillegg som i sigøynernes tilfelle, rasisme og fremmedfrykt er både årsak og virkning, vil mangel på bolig vise seg å være en Catch 22-situasjon som utgjør en massiv og daglig krenkelse av allmenne menneskerettigheter.

Deltakerne fra Belgia valgte å symbolisere menneskets fundamentale behov for beskyttelse og trygghet med et telt. Fra dette kom det en sterk appell om å innfri alle menneskers rett til bolig som en fundamental betingelse for å kunne delta i samfunnslivet. Slik et telt kan gi ly til mennesker, må tilgang på offentlige tjenester, spesielt på områdene utdanning og helse, bli gjort tilgjengelig for alle. Mer konkret, den belgiske delegasjonen ønsket en mer åpen debatt om hvordan man skal definere menneskets

grunnleggende behov og gjennom hvilke rettigheter og forpliktelser disse kan bli oppfylt.

Den tsjekkiske delegasjonen tok også opp boligkravet som en grunnleggende rettighet. De brukte et fattigslig hus uten tak som symbol på at mange boliger i Tsjekia er i dårlig forfatning. Også her er det å ikke ha tak over hodet et uttrykk for manglende trygghet og komfort. En mus som var plassert i huset skulle peke spesielt på sigøynerbefolkningens dårlige boforhold som særlig rammer kvinner og barn. Ifølge delegasjonens erfaringer må mange fra denne befolkningsgruppen leve av restene av hva andre konsumerer, samtidig som boligsituasjonen er svært dårlig. Spesielt sigøynerkvinnenes situasjon viser med all ønskelig tydelighet hvordan bolignød innebærer ytterligere sosiale handikap og diskriminering. For eksempel kunne man vise til sterilisering og abort på tvers av de angjeldende kvinnenes uttrykt vilje.

Finnene viste hvordan allmennhetens bevissthet om fattigdomsproblemene kan økes. Et uanselig, men samtidig mystisk symbol på et jakkemerke (en sort flamme) var tilstrekkelig til at en gruppe frivillige vekket publikums oppmerksomhet og kom i prat med andre om saken. Aktivistene øket sin troverdighet ved å selv leve en dag i året som uteliggere. 850 rapporter basert på hjemløse personers erfaringer ble publisert i samband med en annen kampanje. Det har nå gjennom slikt PR-arbeid blitt mulig å bygge et tett nettverk som også tas alvorlig av politikerne. Imidlertid gjenstår et stort problem slik den finske delegasjonen ser det; løftene som politikerne kommer med tar ikke høyde for de konkrete situasjonene de hjemløse befinner seg i. Delegasjonen tok derfor til orde for en debatt om hvordan man mer effektivt kan forplikte politikerne til å innfri sine egne løfter ved å innføre konkrete sanksjoneringsmekanismer.

Delegatene fra Norge viste også til liknende problemer. I henhold til disse deltakerne er det ikke tilstrekkelig å stadig kreve økte støtteordninger for de som er rammet av boligproblemer. Nøkkelen er hvordan og i hvilken grad og på hvilke måter hjelpetiltak for de hjemløse virkelig gjøres tilgjengelig. I mange tilfelle – i følge den norske delegasjonen – vil en mer human behandling fra myndighetene der man tar høyde for behovene til de berørte være tilstrekkelig til å unngå hjemløshet og andre former for sosial ekskludering. Alt i alt er det en mangel på samordning av tiltakene på ulike sosialpolitiske områder. I denne sammenheng viste gruppen til et annet problem: Den norske regjering har som mål å redusere antall hjemløse med 30 %, noe som kanskje høres ambisiøst ut. Problemet er imidlertid; det lar hele 70 % forbli i sin ulykkelige situasjon.

Fattigdom og innvandring

Det irske bidraget rettet oppmerksomheten mot innvandrernes situasjon. Seks faktorer var av særskilt relevans for deres levestandard, etter den irske delegasjonens oppfatning. Først trakk man frem den utilstrekkelige økonomiske støtten. En voksen asylsøker får € 19.10 (ca.150 kroner) per uke, barn mottar halvparten av dette beløpet. I likhet med hva som er tilfelle i andre medlemsstater har de ikke tillatelse til å ta seg arbeid. Mat får de tilbud om i kantiner, men der tar man ikke hensyn til religiøse og kulturelle særegenheter. Det synes helt uklart hvordan asylsøkere forventes å leve et anstendig liv under disse forholdene. Et annet problem er utnyttelsen av utenlandsk arbeidskraft, og

disses begrensede mobilitet. Mange arbeidsinnvandrere har begrensede arbeidstillatelser, noe som gjør at de er priggitt sine arbeidsgivere. Lønninger og arbeidsmiljøstandarder er ikke i tråd med vanlige betingelser, og arbeiderne lever i stadig frykt for å miste jobben, noe som ofte medfører deportasjon. Lønnsarbeid som for andre er nøkkelen til samfunnsmessig deltakelse, brukes til å holde denne typen arbeidskraft i lenker! En tredje faktor er at innvandrere er spesielt utsatt for rasisme og diskriminering, noen ganger i form av fysisk vold. For det fjerde er den manglende anerkjennelse av innvandrernes (formelle) utdanning en spesiell form for diskriminering. Mange er derfor forhindret fra å finne arbeid som passer til deres kvalifikasjoner. Dette fremstår som et slags innvandringspolitisk paradoks. Mens noen innvandrere sendes på stadig nye kvalifikasjonskurs for å forbedre deres muligheter til å få arbeid, hindres andre i å bruke sine kunnskaper. Et femte problem er de såkalte "papirløse immigranter" hvis antall stadig stiger i hele EU. De er spesielt gjenstand for sosial ekskludering og diskriminering siden de ikke kan hevde noen rettigheter eller bruke sosialtjenester på grunn av sin mangel på lovlig oppholdstillatelse. Endelig er de begrensede muligheter for familiegjenforening nok en form for sosial ekskludering som rammer denne gruppen. Asylsøkere og arbeidsinnvandrere har ingen automatisk rett til å få sine familiemedlemmer til landet. Det kan ta mange år før alle formaliteter er i orden, noe som innebærer et betydelig emosjonelt stress for alle involverte.

Retten til å delta er en oppmuntring for fremtiden

Presentasjonsobjektene fra Litauen og Latvia beskriver på en nærmest poetisk måte håpet folk som lever i fattigdom har for fremtiden. Spesielt i de postkommunistiske overgangssamfunnene har folk de siste årene opplevd store sosiale kontraster. Pensjoner og andre utbetalinger fra staten har ikke holdt tritt med levekostnadene, offentlige tjenester som tidligere var gratis koster nå mer enn hva de fattige har råd til, hvis de da ikke har opphørt å eksistere. For å illustrere dette viste den latviske delegasjon en stilisert blomst som bryter gjennom et teppe av sne, et symbolsk uttrykk for livsvilje. Blomsten mangler imidlertid kronblad siden livet til mennesker som lever i fattigdom ofte er en farge- og gledesløs tilværelse. Likevel er det forhåpninger om at livet skal bli bedre innen 2010. For eksempel var det jo umulig å tenke seg Latvia som medlem i EU bare for ti år siden. De første skritt er nå tatt gjennom dannelsen av frie organisasjoner og utformingen av nasjonale handlingsplaner mot fattigdom og sosial eksklusjon, og for større samfunnsmessig deltakelse.

Fattigdom er også en del av den sosiale virkeligheten for representantene for Litauen. Deres egne erfaringer og meningsutvekslingene i Brussel viser at fattigdom og sosial ekskludering oppleves annerledes i virkeligheten enn hva statistikk og meningsmålinger kan uttrykke. Det finnes mange gråsoner som ikke kan beskrives i vitenskapelige termer. Den gjensidige utvekslingen av erfaringer er derfor livsviktige når det gjelder å finne en vei bort fra fattigdom

og sosial eksklusjon. Voksløyet var ment som et sterkt symbol for håpet som fremfor alt retter seg mot økt deltakelse og hjelp til selvhjelp. Veken er mennesker som lever i fattigdom, og voksen som omslutter den, symboliserer fattigdommen. Det trengs en hjelpende hånd for å tenne lyset. Men når det først har flammet opp fortærer den brennende veken voksen, og således ikke bare seg selv, men fattigdommen.

Kampen mot fattigdom som politisk mandat

Presentasjonene fra EAPN, Komitéen for sosial sikring, det belgiske inkluderingsdepartementet og EU-kommisjonen slo først fast at herværende form for meningsutveksling også blir tatt seriøst av disse institusjonene, og at dette har ført til utstrakt refleksjon over egne roller i hele prosessen.

Presentasjonsobjektet fra EAPN viser på hver av terningens sider hvordan de seks møtene som hittil har vært avholdt i Brussel har vært av betydning for deltakelsen fra de berørte. Selv om bare et begrenset antall deltakere kan inviteres til hvert møte viser erfaringen at et stadig voksende antall har vært med på forberedende møter på et nasjonalt plan. Møtene understøtter brobyggingen mellom de som er rammet av fattigdom på den ene siden, og samfunnet og politikerne på den andre. Videre har oppfølgingsmøter vært avholdt i flere land, og nye initiativ har kommet fra de problemene angår. Ideen om fattigdomshøringer brer seg dermed som bølger stadig lenger utover fra utgangspunktet. Imidlertid er forbedringene i det virkelige liv svært beskjedne i mange tilfelle, og noen steder har utviklingen faktisk gått i gal retning. Diskusjonene om metoder for å bekjempe fattigdom og sosial ekskludering blir også ofte ført på en svært teknokratisk måte. Slik oppstår inntrykket av at man i politiske kretser går rundt i sirkler. Møtene i Brussel og presentasjonen fra EAPN gjorde det klart at bak alle problemene og utfordringene som medlemsstatene beskriver i lange dokumenter, finnes det mennesker som er villig til å ta skjebnen i egne hender.

Komitéen for sosial sikring viste forsamlingen en rød megafon med en tosidig funksjon eller forpliktelse. I den forstand at kongressene for mennesker som opplever fattigdom fungerer som en forsterker. Stemmene til de som er berørt av problemene forenes og høres helt opp i institusjoner på EU-nivå, slik som nærværende komité. Roperten pålegger også komitémedlemmene en forpliktelse til å fungere som høytalere for de fattiges røster i sine umiddelbare innflytelsesfærer.

Det belgiske inkluderingsdepartementet symboliserte sin rolle ved å slå sammen en stol. Den inneholdt forpliktelsen administrasjonen har til å gjøre seg selv til en del av løsningen. Deltakelse her betyr å behandle folk med respekt, å ta seg tid til å

arbeide for andres interesser. I denne forstand signaliserer også valget av Palais d'Egmont som møtested en anerkjennelse av de som rammes av fattigdom. Direkte medvirkning må sikres, slik at de det angår kan sitte ved bordet som likemenn. Slik var også den sammenleggbare, bærbare stolen et symbol på viljen til å møtes hvor som helst med alle involverte parter.

Kommisjonens representant hadde lagd en modell av et lite sirkus, noe som først og fremst sto for en viss mangel på struktur og utøvelsen av dristige kunster. Det var imidlertid også et bilde på organiseringen av en vellykket forestilling der mange glamorøse og ikke fullt så glamorøse elementer opptrer med et betydelig talent for improvisasjon. Sirkuset er en toleransens arena der mange ulike mennesker møtes og sammen med publikum skaper man noe helt spesielt. Ønsket om å overgå seg selv tilfredstilles også i et sirkus i likhet med nysgjerrighet og trangen til å krysse grenser. Noen ganger blir opptredenen til en balansekunst. I et nøtteskall; et sirkus er et sted der mange krefter møtes og arbeider sammen mot det felles mål at mennesker sammen skal være noe for andre mennesker.

Tekst: Jeg er en av de "papirløse."

4. Konklusjonene fra arbeidsgruppene og plenumsdebattene

Mot en bakgrunn av det som hadde skjedd på de tidligere kongressene, diskuterte deltakerne i syv arbeidsgrupper utfordringene og de aktuelle problemstillingene hva gjelder sosial integrering, samt spørsmålet om hvordan konferansene kunne få enda større innflytelse i årene fremover. En omfattende liste med spørsmål ble debattert: muligheter for barn og ungdom til å skaffe seg utdanning og yrkesopplæring, å fremme (aktiv) integrasjon ved å få flere i arbeid, problemene med et usikkert og omskiftelig arbeidsmarked, barnefattigdom, familier og enslige foreldre, å bekjempe langvarig fattigdom og forhindre at fattigdom går i arv fra foreldre til barn, avhjelpe bolignøden, integrasjon av innvandrere og etniske minoriteter, å sikre stønad og rådgivning til de som trenger det, og sist men ikke minst, å tilrettelegge for at de fattige trekkes aktivt med i samfunnslivet.

Konklusjonene fra arbeidsgruppene ble dokumentert internt i gruppene. Og sammenfattet til korte rapporter for plenum. Her ble de også diskutert. Jérôme Vignon, leder for Direktoratet for sosial sikring og inkludering, Elise Willame, forkvinne i Komitéen for sosial sikring og Renzo Fior, direktør for Emmaus International deltok alle i plenumsdebattene og svarte på spørsmål fra forsamlingen.

Resultater fra gruppearbeidet

Når man observerer resultatene av arbeidet i gruppene, minnes man hva terningen symboliserer. Til tross for de tallrike rapportene om tilnæringsmåter i arbeidet for å bedre de fattiges levekår, legger man også merke til at det er et fravær av helhetlige, overordnede strukturer. Det er merkbart at ingen av delegatene kunne fortelle om en integrert, nasjonal politisk linje som kunne tjene som rettesnor for kampen mot fattigdom og sosial ekskludering. Delvis suksess for visse grupper er hovedsaklig oppnådd på lokalplanet, en rekke prosjekter og initiativ har blitt igangsatt, men ingen av disse utgjør noen samlet strategi. Den åpne koordinasjonsmetode innenfor rammen av Lisboa-strategien og de nasjonale handlingsplanene mot fattigdom og sosial eksklusjon, har ikke overbevist deltakerne om at det finnes en sammenhengende planlegging fra politisk hold – verken innenfor eller mellom de enkelte medlemsland. Det er snarere slik at en medlemsstat ofte er uvitende om hva som lenge har vært normal praksis i et annet land. Likevel viste meningsutvekslingen seg å være stimulerende, ideer og erfaringer ble delt, for eksempel metoder for å nå frem til målgruppene.

Når dette er sagt, skal det heller ikke underslås at spørsmålene om fattigdom og sosial ekskludering har funnet sin plass på den politiske dagsorden på alle nivåer. Bevisstheten om at konkrete hjelpetiltak og større medvirkning er nødvendig for å gjøre folk i stand til å ta ansvar for egne liv, er voksende i medlemsstatene. Fra de berørtes synspunkt er de største hindringene diskriminering, stigmatisering, rasisme og fremmedfrykt, men det er også en mangel på politisk vilje og i noen tilfelle de facto evne, til å omfordele velstanden ved hjelp av statlige tilskudd og sosiale stønader. Dette gjør det åpenbart at dette er en oppgave for hele samfunnet der samtlige stater innenfor "det europeiske" hus må bidra. Selv om konklusjonene

fra arbeidsgruppene peker på disse strukturelle problemene, indikerer deres krav og anbefalinger også mulige utgangspunkt for videre utvikling.

Om å arbeide for en altomfattende politisk tilnærming i kampen mot fattigdom

Som en delegat sa det: Ingen ønsker å leve i fattigdom, og ingen barn vil noen gang si at de ønsker å bli fattige når de blir store. De sosiale sikringssystemene i de enkelte medlemsstater må derfor gi full beskyttelse mot fattigdom. Dette er ikke bare et problem i de nye medlemslandene i Sentral- og Øst-Europa der situasjonen spesielt for de eldre og de etniske minoritetene (spesielt sigøynere) er i ferd med å utvikle seg i en betenkelig retning. Heller ikke i andre medlemsland der de sosiale sikringssystemene i forhold er velutbygde, ligger det noen garanti for at sosialstønadene og andre offentlige tjenester er tilstrekkelige til at innbyggerne ikke risikerer å havne under fattigdomsgrensen. Spesielt dramatisk her er økningen i antallet som er fattige selv om de har lønnet arbeid. Å leve i fattigdom selv om en står i arbeid er det langsiktige perspektivet for flere og flere nå. En altomfattende tilnærming til kampen mot sosial ekskludering må derfor ta hensyn til kravene fra arbeidsplassene om rettferdig lønn og arbeidsmiljø, sørge for anstendige minsteinntektssystemer, for ubegrenset adgang til utdanning og yrkesopplæring og helsetjenester, for adekvat beskyttelse av barn og familier så vel som reduksjon av diskriminering og annen (kjønnsbestemt) forskjellsbehandling. For å oppnå dette krever delegatene at fattigdomsproblematikken må bli en hovedsak i alle politiske sammenhenger.

Mennesker som opplever fattigdom har ofte vanskelig for å bli hørt i det offentlige rom. Kravet om bedre adgang til utdanning får to betydninger i denne sammenheng. På den ene siden er et høyest mulig utdanningsnivå et effektivt våpen mot fattigdom, på den annen side er høy utdanning også noe som gir anledning til å spre informasjon om de sosialt utstøttes situasjon på en mer effektiv måte. Alt i alt, en omfattende politisk tilnærming i kampen mot fattigdom og sosial ekskludering kan bare komme i stand dersom deltakelsen fra de berørte blir tatt alvorlig og videreutviklet. Aksept er et nøkkelord for begge parter, spesielt når det gjelder debatten om veier og metoder for å oppnå bedre sosial integrering. I denne sammenheng oppfordres medlemsstatene til å vurdere utvikling og utvidelse av måter alle kan få adgang til samfunnets goder. En del ideer om ulike tilnærminger til dette (for de hjemløse, de eldre osv.) har blitt skissert i arbeidsgruppene. Imidlertid betyr deltakelse ikke bare at de det gjelder her skal kunne delta i samfunnslivet, men også at det politiske miljøet skal anerkjenne og takle de realiteter de fattige og sosialt ekskluderte møter i hverdagen. Her viser flerfoldige eksempler fra arbeidsgruppene at det gjenstår mye å forbedre i medlemsstatene.

Gode administrative rutiner må videreutvikles på alle nivåer. Rapportene fra gruppearbeidet klargjør at hovedproblemet i kampen mot fattigdom ikke primært ligger i mangelen på lovbestemmelser, men snarere når disse bestemmelsene skal iverksettes på grunnplanet. Man ser at lover ikke blir fulgt, eller at myndighetene legger en alt for snever tolkning til grunn for sitt daglige virke. Her møter man alt for ofte en kultur som mangler god administrativ skikk. Derfor oppfordrer en arbeidsgruppe til at lovene tilpasses menneskene og ikke omvendt. Delegatene påpekte også at internasjonale chartre og konvensjoner i alt for liten grad har blitt

tatt inn i den nasjonale lovgivningen. Nært forbundet med forbedringer i lovanvendelsen er det videre at alle sikres adgang til samfunnets sosiale og kulturelle tilbud.

Heller ikke her ligger problemet kun i mangel på adekvate tjenester, men de byråkratiske prosedyrene er så ugjennomtrengelige at mange som faktisk har rett på stønad "frivillig" gir avkall på den (dette er en gråson). Konklusjonen må bli at alle aktuelle kontorer og tjenester må pålegges å gi tilstrekkelig informasjon om hvilke rettigheter man har. Legitimitet er et krav når det gjelder myndighetenes forhold til borgerne. Hvis man må slåss mot administrative rutiner eller ta saken til retten, vil dette spesielt marginalisere mennesker som lever i fattigdom.

Møtedeltakerne betrakter en multidimensjonell tilnærming som omfatter alle enkeltområder av politikken som sikter mot fattigdomsbekjempelse som uunnværlig, samtidig som man går inn for at det iverksettes målrettede tiltak mot spesielt utsatte grupper. Høyeste prioritet bør gis til spesielt kvinner og barns problemer, til å eliminere diskriminering av innvandrere og etniske minoriteter samt effektive tiltak mot hjemløshet. Her må det bemerkes at folk ikke skal kastet fra et prosjekt til et annet, men at de skal bli gitt muligheter til å utvikle sine evner og sin kunnskap i en forutsigbar og konsistent prosess.

Krav på EU-nivå

Deltakerne oppfordrer EU til en nøye gjennomgang av sine politiske strategier med henblikk på deres mulige negative innvirkning på de underprivilegeres situasjon. I referatene fra arbeidsgruppene kommer det frem at for eksempel liberaliseringen av offentlige tjenester ofte har negative konsekvenser for mennesker som lever i fattigdom. Dette gjelder blant annet helsevesenet eller energiforsyning. Her er det på sin plass med en mer presis analyse av sammenhenger. På denne bakgrunn kom det også en appell om fortsatte kongresser for mennesker som opplever fattigdom som ledd i informasjonsarbeidet. For å gi møtene en enda mer fremtredende plass i det politiske landskap, bør man vurdere hvordan deltakergruppene kan utvides på en givende måte. Det ble for eksempel klaget over at ingen fra EU-parlamentet var til stede, og man foreslo også at representanter for arbeidsgiverne skulle inviteres ved fremtidige anledninger.

En annen direkte oppfordring til EU er at det gis større tyngde til debatten om minstelønn (som garanterer mot fattigdom) og minimumsinntekt som sosiale standarder i EU. Her oppstår spørsmålet om forholdet mellom minstelønn og minimumsinntektsordninger som gjør folk i stand til å leve på anstendig vis. På den annen side har en problemstillingen med hvordan man skal definere slike standarder for lønn og inntekt på EU-nivå. Et konkret forslag som kom frem, var å innføre en modell i form av en "handlekurv" sammensatt av viktige varer og tjenester. Med utgangspunkt i denne pakken ville det bli mulig å kalkulere hva som ville være nødvendig nivå for minimumsinntekter og andre sosiale ytelser i den enkelte medlemsstat.

Etter konferansedeltakernes syn må EU øke sine bestrebelser på å gjøre sosialmodellen mer balansert og harmonisk. Gjennomføringen av Lisboa-strategien viser at den åpne koordinasjonsmetoden ikke medfører noen forpliktelser til konkret politisk handling. De berørte mener derfor at den har en for uforpliktende natur. Videre oppfordret man EU til å overvåke strengere enn hittil at medlemsstatene konsekvent innarbeider relevante direktiver og konvensjoner som handler om kampen mot fattigdom og sosial eksklusjon og trygging av menneskerettigheter, i sine nasjonale lovverk. Og ikke minst, at lover og forskrifter på området følges opp i praksis. Fra kongressdeltakernes ståsted ville det være hensiktsmessig

for formålet å gi Chartret om grunnleggende rettigheter en permanent og bindende plass i forslaget til forfatningstraktat for EU.

Videre mente man at det er ønskelig at EUs strukturfond brukes mer aktivt og formålstjenlig for å bekjempe fattigdom. Et problem ligger i at de ulike prosjekter har et alt for kortsiktig perspektiv. Det obligatoriske kravet om å innen korte tidsfrister søke om midler til stadig mer innovative forslag er en hindring for utviklingen av en bærekraftig sosial infrastruktur og utviklingen av en helhetlig, gradvis planmessig bruk av midlene. I denne oppfordringen ligger en henstilling om at lokale og regionale initiativ bør få mer støtte.

Kommentarer fra panelet

Jérôme Vignon, leder i Direktoratet for sosial sikring og integrering

I sitt innlegg fremhevet herr Vignon betydningen av prosessen med å skape en grunnlov for EU. Uten et bindende juridisk grunnlag kan ikke EU handle i spørsmål som har med fattigdom og sosial ekskludering å gjøre. I denne sammenheng var Amsterdam-traktaten som ble signert i 1997 og som trådte i kraft i 1999 å betrakte som et viktig skritt i riktig retning. Det er imidlertid av vesentlig betydning at dette følges opp videre i arbeidet med å få vedtatt en felles grunnlov.

Også spørsmålet om Kommisjonen kan bidra til å fastsette bindende sosiale minimumsstandarder, henger nøye sammen med debatten om hva som skal være en del av EUs juridiske rammebetingelser. I dag har ikke Kommisjonen mandat til å pålegge noen medlemsstat bindende forpliktelser, selv om dette skulle vise seg å være fremmede for en harmonisering av den sosialpolitiske modellen i EU og styrkende for kampen mot fattigdom og sosial ekskludering. Å enes om målsettinger og å iverksette disse tilligger i dag medlemsstatene. Slik sett holder ikke beskyldningene mot Kommisjonen om at den er for passiv på dette saksområdet, vann. Når dette er sagt, ønsker Kommisjonen og Komitéen for sosial sikring å arbeide i retning av en situasjon der målene for sosialpolitikken defineres klarere og der tiltak kan iverksettes på en mer forpliktende og bindende måte. Videre må innføringen av en minsteinntekt knyttes mer utvetydig til spørsmålet om en "handlekurv" med vesentlige varer og tjenester som alle innbyggere i EU skal ha rett til.

Iflg. herr Vignon kan EU imidlertid også vise til en del suksesser. EU har den mest omfattende arbeidsmiljølovgivningen av alle økonomiske blokker, og sosialpolitiske dialoger er i gang. Mange fremskritt er gjort, spesielt når det gjelder beskyttelse mot diskriminering. For eksempel har borgerne i EU nå rett til å gå til sak mot diskriminering, noe som kan hjelpe spesielt sigøynere til å forbedre sin situasjon. I sammenheng med bruk av sosialfondet finnes det spesifikke retningslinjer for å støtte arbeidet for og med innvandrere.

Disse forholdene svekker anklagene om at Lisboa-strategien kun tjener til å fremme økonomiske interesser. Den pålegger medlemsstatene å utforme strategier mot fattigdom og sosial ekskludering, å øke utvekslingen og kvaliteten på tilgjengelig informasjon, og å gjøre denne informasjonen om levekårene i EU sammenlignbar. Avslutningsvis understreket han den sentrale rolle som er tillagt mobiliseringen av de som rammes av fattigdom, og nødvendigheten av en revitalisering av grunnlovsprosessen for å kunne øke betydningen av den sosiale dimensjon i EU.

Elise Willame, leder av Komitéen for sosial sikring

Elise Willame kunne berette at komitéen arbeider for at mennesker som opplever fattigdom og sosial ekskludering skal få større anledning til å delta. Lisboa-strategien og målene som kan avledes fra den, innebærer allerede klare forpliktelser for medlemsstatene i så måte. Mange av de uløste oppgavene som har vært behandlet på den sjette kongressen er inkludert i disse målsettingene. I denne forstand er disse temaene satt på dagsorden av EUs ulike institusjoner og av de respektive nasjonale regjeringer. Det gjenstår imidlertid å sikre at beslutningstakere på alle nivåer virkelig handler i overensstemmelse med hva man har kunnet enes om.

Når det gjelder spørsmålet om Lisboa-strategien kunne iverksettes på en mer effektiv måte, pekte fru Willame på nødvendigheten av å ytterligere øke deltakelsen fra alle berørte parter. Dette medfører også oppgaven med å utvide dialogen på alle nivåer. Også møter på tvers av landegrensene er etter hennes syn et vesentlig element i den fremtidige gjennomføringen.

Medvirkning betyr imidlertid også at man tar mennesker på alvor. Her kom fru Willame inn på bekymringen møtedeltakerne følte for de mulige negative konsekvensene av liberaliseringen av offentlige tjenester. Hun tok det som hadde blitt uttalt som et mandat for hennes komité til å danne seg et klarere bilde av disse virkningene for fremtiden. Samtidig forsikret hun at komitéen fortsatt ville være et forum for meningsutveksling og støtte til de som berøres av problematikken.

Renzo Fior, president i Emmaus International

I motsetning til mange møtedeltakeres uttalte ønske om økt statstøtte til frivillige organisasjoner og lokale initiativ, mente herr Fior at organisasjonene skulle ta vare på sin uavhengighet og ikke basere seg på støtte fra myndighetene. Arbeidet i Emmaus bekreftet ellers erfaringene som ble presentert av deltakerne på den sjette kongressen. Et sentralt spørsmål for mennesker som opplever fattigdom og sosial ekskludering er å gjenvinne respekten. For å oppnå dette, er det viktig at man ikke gjør seg permanent avhengig av overføringer fra myndighetene siden dette fratrukker en muligheten til å leve et liv på egne premisser.

Herr Fior mente videre at det ikke er realistisk å forvente at målene fra Lisboa skal nås innen 2010. Tvert imot er jo forekomsten av fattigdom og sosial ekskludering økende, så for ham var det uklart hvordan det skulle skje noe avgjørende gjennombrudd i løpet av de neste tre og et halvt årene. Videre er jo prinsippet om markedsøkonomi grunnlaget for EU, noe som etter hans syn er uforenlig med kravet om at alle innbyggerne fullt og helt skal kunne integreres.

Derfor må politikerne lytte til menneskene som opplever fattigdom og sosial ekskludering. I denne forstand var den sjette kongressen i likhet med de tidligere, et viktig bidrag til å fremme retten til å bli hørt.

5. Sluttord

Franz Thönnnes

Statssekretær i Forbundsdepartementet for arbeid og sosialpolitikk.

Herr Thönnnes la vekt på at den sjette kongressen var preget av konstruktive diskusjoner og samtaler som kunne gi samtlige deltakere nye inntrykk og perspektiver. Dette gjorde det klart at møteserien for mennesker som opplever fattigdom virkelig utgjør en forskjell. Tre aspekter var etter herr Thönnnes' syn spesielt viktige. For det første har man klart å gjøre det mulig med en økning av deltakelsen fra mennesker som lever i fattigdom i den politiske debatt og i beslutningsprosessene både på nasjonalt og EU-nivå siden 2001. For det andre, bildet av fattigdom og sosial ekskludering har blitt tydeligere og mer begripelig ved at man har vist til og reflektert over konkrete situasjonsbeskrivelser. For det tredje viste mange eksempler at det å involvere de som berøres av problemene i den politiske debatt kan ha en positiv effekt når det gjelder å overvinne vanskeligheter og å løse problemer. Dette kunne man observere tydelig i de mange lokale, regionale og nasjonale fora der deltakelsen manifesterte seg.

Mottoet for det tyske formannskapet i ministerrådet har vært ”Felles innsats for et sosial EU – for en sosial verden.” Det vil bare være mulig å skape tillit og aksept for et sosial EU hvis det gjøres sannsynlig at EU tilbyr en fremtid for alle borgerne. Her har dette møtet vist at opplevelsen av fattigdom ikke er en uforanderlig skjebne som de det angår har godtatt med resignasjon. Deltakerne viste betydelig engasjement og kreativitet hver dag, og de fikk gitt uttrykk for sine krav. Politikere og myndigheter må være forpliktet til å lytte til mennesker som lever i fattigdom for å få den spesielle kunnskap de trenger for å utforme tiltak som kan bedre situasjonen for de fattige.

Mennesker som lever i fattigdom er i behov for hjelp fra stat og samfunn. Dette innebærer en kombinasjon av hjelp til selvhjelp og pålitelige minimumsstandarder for sosial sikring. Slike minimumsstandarder innebærer først og fremst å møte behovene til mennesker som på grunn av sykdom, funksjonshemming, vanskelige livsforhold eller lavt utdanningsnivå, står langt unna de kravene som stilles på arbeidsmarkedet. Slike standarder inneholder også rettferdig lønn, tak over hodet, helsepleie og adgang til utdanning fra barndommen av.

Ludo Horemans

Leder for EAPN

Ludo Horemans mente at kongressen har vist at EU er langt unna å nå målsettingen om å bekjempe fattigdommen og sosial ekskludering. 2010 er like om hjørnet, og dette betyr at kampen må føres med enda større intensitet. Han oppfordret til ikke å glemme at fattigdom og sosial ekskludering er en urett som ikke skal kunne tolereres i et av de mest velstående områdene i verden. Spesielt på et europeisk møte burde delegatene ikke miste av synet at kampen mot fattigdom og sosial ekskludering må være verdensomfattende. Utryddelsen av fattigdom innebærer en rekke tilnærminger.

Det viktige er å huske at politiske tiltak må settes inn mot fattigdom, og ikke mot de fattige. Sentrale tema her er minsteinntektsordninger, rettferdige lønninger, brukermedvirkning på alle nivåer, og spesielt for de som er direkte berørt av fattigdom.

Davor Dominkus

Konstituert generaldirektør for sosiale spørsmål i det slovenske Arbeids-, familie- og sosialdepartementet

Herr Dominkus ga uttrykk for sin overbevisning om at samtlige tilstedeværende hadde blitt personlig beriket. De tidvis svært personlige, kraftfulle beretningene fra de som lever i fattigdom understreket at det avgjort er behov for fortsatt kamp mot fattigdom og sosial ekskludering. Dette er først og fremst spørsmål om å sikre adgang til utdanning, arbeid, helsetjenester, sosialstønad og kulturtilbud. Kampen mot fattigdom er et sentralt politisk tema i Slovenia der den nasjonale aksjonsplanen spiller en hovedrolle. Den politiske tilnærmingen til kampen mot fattigdom og sosial ekskludering innebærer tiltak med sikte på å gjøre de fattige selvhjulpne, samtidig som man setter i verk forebyggende tiltak for å hindre at nye mennesker havner i fattigdom. Resultatene av denne politikken kan avleses i en positiv trend i statistikken over antall fattige i Slovenia. For å forbedre og sikre disse resultatene, er det imidlertid nødvendig med en konstant dialog på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå. Den sjette kongressen har tjent som en påminnelse om viktigheten av å inkludere de berørte i denne prosessen. I tråd med dette vil det påtroppende formannskapet fra Slovenia ta sikte på å spille en aktiv rolle med å videreutvikle og fortsette dialogen som er i gang. Således vil vi allerede nå invitere til den syvende europeiske kongress for mennesker som opplever fattigdom.

APPENDIKS 1

Det tyske formannskapetets konklusjoner fra den 6. europeiske kongress for mennesker som opplever fattigdom.

Presentert for Komitéen for sysselsetting, sosialpolitikk, helse og forbrukersaker 30. og 31.mai 2007

Man hilser velkommen vårsesjonens understreking av betydningen av EUs sosial dimensjon og at Ministerrådet har forsterket sin vilje til å styrke det økonomiske og sosiale samhold i EU. Det er likeledes positivt at vårsesjonen har vært positiv til å ta økende hensyn til de felles sosiale mål slik de kommer til uttrykk i Lisboa-strategien. Rådet har gitt uttrykk for at EU bare kan lykkes dersom man ved siden av økonomisk fremgang, også kan garantere adekvat sosial sikring for alle innbyggere. For å nå dette målet må felles minimumsstandarder utvikles og verktøyene forbundet med den åpne koordinasjonsmetoden må i økende grad brukes på disse sentrale spørsmålene.

Det har blitt bekreftet at den åpne dialogen mellom de som rammes av fattigdom og representanter for myndighetene som finner sted på de europeiske kongressene for mennesker som opplever fattigdom, er viktige i forbindelse med å utvikle den åpne koordinasjonsmetode på EU-nivå. Den sjette kongressen har konkludert med at deltakelsen fra mennesker som opplever fattigdom i medlemsstatene har økt etter at denne typen møter ble startet i 2001. Konferansene har styrket meningsutvekslingen mellom fattige fra de ulike medlemsstatene og satt i gang læringsprosesser. Dette bidrar til å bygge og å forsterke medvirkning og nettverksarbeid for de som opplever sosial ekskludering i medlemslandene. Man har særlig sett små skritt bli tatt på veien fremover på lokalt nivå. Som et resultat har grunnlaget for økt politisk og offentlig deltakelse fra menneskene som er berørt av problemene, blitt styrket.

Man har imidlertid også notert seg at det er store variasjoner når det gjelder allianser av mennesker som rammes av fattigdom og hvordan myndighetene i de ulike medlemsland har klart å samarbeide med disse på nasjonalt nivå. Det er fremdeles rom for store forbedringer i mange land. Det tyske formannskapet i EU understreker derfor behovet for å styrke anstrengelsene for involvere alle parter og oppfordrer således medlemsstatene til i større utstrekning ta hensyn til resultatene og konklusjonene fra disse kongressene i sin politikkutforming. For å sikre en intensiv og vedvarende dialog har det blitt foreslått at delegatene holder kontakt med sine nasjonale representanter i EU-parlamentet i tiden mellom kongressene. Videre foreslår man at man i større grad praktiserer prinsippet om å skifte perspektiv og at man ved offisielle besøk studerer de forskjellige prosjekter for sosial integrering.

Videre har diskusjonene på den sjette kongressen omkring den videre, fremtidsrettede utvikling klargjort at man fremover bør diskutere konkrete prioriteringer.

Etter vårt syn bør fokus settes på det følgende når det gjelder politikken for sosial integrasjon:

- Det må iverksettes mottiltak mot enhver form for ekskludering og diskriminering, det være seg økonomisk eller sosialt, og alle mennesker må garanteres et verdig liv. Styrking av det sosiale samhold er fundamentet for EUs sosiale modell.
- Arbeidslivet må utformes slik at selv de som i dag står lengst fra arbeidsmarkedet får en sjanse til å delta i økonomien. Alle muligheter må utnyttes for aktivt å inkludere de som i dag er mest ekskludert. En adekvat minsteinntektsstandard for alle må sikres uten at man dermed gir slipp på prinsippet om at det skal lønne seg å arbeide. På samme tid må menneskene det gjelder bli tilbudt et balansert system av støtteordninger i form av arbeidsmarkedspolitiske tiltak så vel som adgang til offentlige tjenester av høy kvalitet. I denne sammenheng bør muligheter til utdanning og yrkestrening prioriteres.
- Den europeiske sosialmodell må utvikles videre ved å utarbeide felles minimumsstandarder og gradvis innføring av felles mål på områdene sysselsetting, sosial sikring og integrering. Dette innebærer også å i tilstrekkelig grad sikre levekårene for de som er ute av stand til å delta i arbeidslivet. Videre må alle sikres tak over hodet og garantier for adekvate offentlige helse- og pleietjenester. Det er også påkrevet å sørge for at innvandrere behandles ordentlig i de respektive vertsland og at deres sosiale inkludering understøttes.
- En resolutt forpliktelse til å redusere barnefattigdommen er nødvendig. Det viktigste målet er å forhindre at barn blir satt tilbake med hensyn til sosial integrering på et tidlig stadium og således blir fratatt utviklingsmuligheter. Derfor må man anstrenge seg for å integrere foreldre, spesielt aleneforeldre, i arbeidsmarkedet. Vern av barn under tre år må også forbedres slik at alle kan bli garantert utdanningsmuligheter, slik at man forebygger at fattigdom går i arv fra generasjon til generasjon.
- For å oppnå avgjørende fremgang i kampen mot fattigdom og sosial ekskludering er det nødvendig å involvere alle ansvarlige personer og alle berørte i prosessen både på nasjonalt og på EU-nivå. Når det gjelder utforming, iverksettelse, innsamling av fakta og evaluering av ulike tiltaks meritter og fruktbarhet, er det livsviktig at alle bidrar: styringsmakter på alle nivåer, samfunnets borgere, forskere og de fattige selv. Å utarbeide nasjonale målsettinger kan støtte en slik prosess.

APPENDIKS 2

Deltakerliste

AUSTRIA

Ms KORTSCHIKOVA Ljubov	Omega
Mr. SCHÜTTE Michael	Augustin Street paper
Ms HIPTMAIR Sylvia	Österreichische Plattform für Alleinerziehende
Mr. GACH Peter	SHG
Ms GURTNER Christine	Vereine Pe-le

BELGIUM

Mr. TILQUIN Franck	New Solidarities
Ms TONNEAU Nicole	Belgian Network against Poverty
Mr. ROSIERS Paul	Belgian Network against Poverty
Ms STEPMAN Patricia	Belgian Network against Poverty
Mr. RENAULT Michaël	Belgian Networks against Poverty

BULGARIA

Mr. MINEV Douhomir	EAPN Bulgaria
Mr. YOSIFOV Boris	EAPN Bulgaria
Mr. NIKOLOV Aleksandar	EAPN Bulgaria
Mr. MINKOV Tzvetan	Union of Pensioners

CZECH REPUBLIC

Ms ZUROVCOVA-SEVCIKOVA Hana	Obcanske Struzeni Vzájemné souziti
Ms HOLUBOVA Sona	Obcanske Struzeni Vzájemné souziti
Ms GOLOVA Bohdana	Novy Prostor
Ms VIOLOVA Barbora	Obcanske Struzeni Vzájemné souziti
Ms SMARHOVYCOVA Jolana	Obcanske Struzeni Vzájemné souziti

CYPRUS

Ms KAZANZIS Ninetta	EAPN Cyprus
Ms APOSTOLIDOU Frosso	Pancyprian Single Parent Association
Mr. TSIAKLIS Kyros	United Cypriot Pensioner's Association
Ms KOUFOU Andri	EAPN Cyprus

DENMARK

Ms VEJBO Dorthe	Kofoeds School
Ms ANNALISE Bay France	Sand
Ms METTE Jensen	Kofoeds School
Mr. HOLMGREN René	Sand

ESTONIA

Ms TEDER Pille	Tallinn Child Support Centre
----------------	------------------------------

FINLAND

Mr. HONKONEN Antti	Finnish association of Healthy Lifestyles
M HUOTARI Kai	EAPN Finland
Ms SINNENMAA Kati	Finnshi Association for Healthy Lifestyle
Ms KOSONEN Maria	Espoon Olarin Seurakunta
Ms MULARI Aila	Midas Touch Contact Center

FRANCE

Ms COLINET Geneviève	EAPN France
Ms CATTELOTTE Sophie	Tous pour un
Mr. PECCAVET Jeremy	Armée du Salut
Mr. PARIS Jean-Claude	Alerte - la parole du citoyen
Ms POILVERT Virginie	La parole du citoyen

GERMANY

Ms BIEHN Erika	EAPN Germany
Mr. KADIOFSKY Peter	Hilfe Im Norlend
Mr. SCHMIEDL Robert	Region Erwerbslosenausschus Göttingen
Mr. JECKEL Wolfgang	Bundes Betroffenen initiative
Ms SCHMIDT Dorothée	VAMV Single parents organisation
Mr. SCHRÖTER Jens	Bag-Shi

GREECE

Ms PAPAGIANOGLOU Liza	EAPN Greece
Ms SIDIROPOULOS Odysseas	PamPontian association «ARGO»
Ms SARANTOPOULOU Kyriakoula	Daily center «Ariadni»
Ms PECHLIVANIDOU Elena Margarita	Pah-nhellenic Association of Members of One parents families
Ms PAPAGIANOGLOU Elisavet	EAPN Greece

HUNGARY

Mr. BEKE Marton	Hungarian Anti Poverty Network
Ms GYIMESINE FRENYO Borbála	Hungarian Anti Poverty Network
Mr. SCHWOLCZ István	Hungarian Anti Poverty Network
Mr. BIRI Imre	Hungarian Anti Poverty Network
Ms RUGYAINÉ MAJOR Eva	Hungarian Anti Poverty Network

IRELAND

Ms LYNCH Kay	NorthsideCommunity Law Centre & EAPN Ireland
Ms MBUGUA HENRY Salome	Migrant women's Network
Mr. DHALA Egidé	Centre integration education of migrants
Mr. BHATNAGAR Rajat	Rendez-vous Restaurant
Ms GERMAN Maria Lourdes	Migrants Rights Centre Ireland

ITALY

Ms MANZARI Laura	Associazione Europa
Mr ARSENE Ciprian	
Ms BIBLYV Oksana	Casa Editrice Ottopagine
Ms MATERA Rosa	Associazione Europa
Ms IMBIMBO Fiorella	Ass. Amici di Piazza Grande
Mr. BATTAGLIA Giuseppe	Il Pioppo b

LATVIA

Ms ALERE Elina	SKALBES Eapn Latvia
Ms DANCE Gunta	DZILE Centre for psychological aid & education
Ms KRAGE Edite	Support centre for NGO's of Northern Kurzeme

LITHUANIA

Mr. ZALTAUSKAS Martinas	EAPN Lithuania
Ms ZURAVLIOVA Olga	Information & Support Centre
Ms URBONIENE Elena	EAPN Lithuania
Ms JAZUKEVICIUTE Jurate	EAPN Lithuania

LUXEMBURG

Ms GALLO Marianne	EAPN Luxembourg
Ms MEYERS Mary-Anne	
Mr. OLK Tom	Interactions Faubourg
Mr. REDIN Toto	Interactions Faubourg

LUXEMBURG

Ms GALLO Marianne	EAPN Luxembourg
Ms MEYERS Mary-Anne	
Mr. OLK Tom	Interactions Faubourg
Mr. REDIN Toto	Interactions Faubourg

MALTA

Ms GAUCI Dolores	Richmond Foundation
Ms SAID Dianne	Richmond Foundation
Ms MICALLEF Bridget	Richmond Foundation
Ms VELLA Helen	Richmond Foundation

NETHERLANDS

Ms SMEEKES Alida	EAPN Netherlands
Mr. TE BRAKE Henk	Raad Sociale Zaken
Mr. VAN OSTAYEN Rien	Raad Sociale Zaken
Ms VAN VLIET Marjo	Raad Vlaardingen
Ms VAN SAMBEECK Maria	EAPN Netherlands

NORWAY

Ms KARLSEN Eva	Welfare Alliance
Ms FRAGAAT Liv Airin	Total rehab
Ms JOHNSEN Anne Beate	Welfare Alliance
Mr. SOLVANG Rolf	SON Offenders organisation
Mr. ODLAND Terje	Welfare Alliance

POLAND

Ms WALCZYK Dagmara	Barka Foundation for Mutual help
Mr. SZCZERBA Stanislaw	
Mr. POTOCKO Dariusz	SIW Barka Association
Ms SZAFRANSKA RATAJCZAK Irena	Social Cooperative RIKSZA
Mr. SMURA Janusz	Shelter for Homeless people
Ms PIOTROWSKA Kornelia	Centre of Social Integration

PORTUGAL

Ms PACHECO Vanda	Center for Social studies
Mr. M. PEREIRA NUNES Paulo	Fundação para o Desenvolvimento da Zona Historica do Porto
Ms COELHO Helena	Asso Desenvolvimento Bem-estar Social Cruz da Picada
Ms FERNANDO Silva	Association des aveugles
Ms AMORIM Ana	Association des Aveugles

SLOVAKIA

Ms MACAKOVA Slavka Center for sustainable development

SLOVENIA

Mr. NOUHOUM Ibrahim Humanitas
Mr BAJEC Anton Institute for Parenthood & Family
Mr ATT Ivan

SPAIN

Ms OSETE Cristina Emmaus
Mr. TORRES BETANCOURT Jamilis
Ms MORON CUESTA Soraya
Mr. ASENSIO GARCIA Jorge
M AGUSTIN Gil Ruiz
Mr. GUILLEN RODRIGUEZ Rogelio

SWEDEN

Mr. JORGENSEN Johannes EAPN Sweden
Mr. ANDERSSON Kent EAPN Sweden
Mr. ANDERSSON Thomas EAPN Sweden
Mr. LUOMA-PANTI Nehry Erik EAPN Sweden
Mr. LINDQUIST Peter EAPN Sweden

UNITED KINGDOM

Ms RAMADAN Nazek Migrant & Refugee Empowerment
Ms AL- ABEEDI Amal MRC Anti poverty group
Mr. ISMAIL Abdi MRC Anti poverty group
Mr. MANAHIL Ahmed MRC Anti poverty group
Ms BAILEY Patricia ATD Fourth World
Mr. NEVILLE Seamus ATD Fourth World

FACILITATORS

Ms SMEEKES Anouschka	EAPN Nederland
Ms MOSER Michaela	EAPN Austria
Mr. WESTERHEIM Dag	Verlferdsalliansen, Norway
Ms GORIS Josée	PPS Social Integration, Belgium
Mr. PAIVA Julio	EAPN Portugal
Ms DIERCKX Danielle	University of Antwerp, Belgium
Mr. VERECKEN Léopold	Belgian Forum of fight against Poverty
Ms CALVANELLI Laura	Caritas, Italy
Mr ORAVEC Laco	Milan Simecka Foundation, Slovakia
Ms CESARINI SFORZA Letizia	CILAP EAPN Italy
Ms HERMANS Marja	Welzijnszorg vzw, Belgium
Mr. MARGUERY Olivier	Armée du Salut, France
Ms MURPHY Dearbhal	FEANTSA
Ms GERONDAL Micheline	EAPN

GERMAN EU PRESIDENCY

Mr. MÜNTEFERING Franz	Federal Minister of Labour and Social Affairs
Mr. THÖNNES Franz	Parliamentary State Secretary, Member of Parliament
Ms LETZNER Peggy	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Dr HÖGL Eva	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Ms HUXHOLD Erika	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Mr. BUCK Ute	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Ms KUCKSCHNEEMELCHER Daniela	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Ms SELL Daniela	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Mr. IRLENKAEUSER Rainer	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Dr KOPPERNOCK Martin	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Mr. MEICHSNER Ermano Dietrich	Permanent representation
Dr CHRISTEN Torsten	Permanent representation
Mr. KLITSCHER Stephan	Permanent representation
Ms SURMANN Anja	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Mr. JOBELIUS Sebastian	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Mr. DEISCHL Romeo	Federal Ministry of Labour and Social Affairs
Ms WILDING Lilly	Federal Ministry of Labour and Social Affairs

EU COMMISSION

Mr. SPIDLA Vladimír	Commissioner for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities
Mr. VIGNON Jérôme	DG Employment & Social Affairs
Mr. LELIE Peter	DG Employment & Social Affairs
Mr. SAINT-DENIS Antoine	DG Employment & Social Affairs
Ms PARASKEVAS Marie-Anne	DG Employment & Social Affairs
Mr. CALANDRINO Michele	DG Employment & Social Affairs
Ms HÖFS Silke	Trainee EU Commission
Mr SAHA David	Trainee EU Commission

GUESTS

Ms WILLAME Elise	Director General SPF Sécurité sociale- SPC, Chair
Mr. SIVONEN Lauri	Council of Europe, Human Rights
Mr. FIOR Renzo	Emmatis International
Mr. ANDERSON Jan	Chair, Committee on Employment and Social Affairs- European Parliament
Ms NIKITENKO Nathalie	Permanent Representation France
Ms SEARA SOTO Delmira	Permanent Representation Spain
Ms RABAU Muriel	Permanent Representation Belgium
Mr. DRAGANOV Dragomir	Ministry of Labour & Social policy, Bulgaria
Mr. SEPPELIN Markus	Ministry for Social Affairs & Health, Finland
Ms GREGORCOVA Silvia	Ministry of Labour, social affairs & family, Slovak Republic
Mr. CENDELJ Ivan	Ministry of Labour, social affairs & family, Slovak Republic
Ms WEINANDY Brigitte	Ministry of Family and Social Integration, Luxembourg
Mr. OLBRIKH Eduard	Federal Ministry for Social Affairs & Consumer Protection, Austria
Ms FITZGERALD Niamh	Department of Social & Family Affairs, Ireland
Ms MICALLEG Therese	Ministry of the Family and Social Solidarity, Malta
Mr. ERDELYI Akos	Ministry of Social Affairs and Labour, Hungary
Mr. BURSTON Chris	Dpt. For Work & pensions, U.K
Mr. VANDENBUSSCHE Johan	Federal Ministry for Social Integration, Belgium
Mr. UNDERWOOD Simon	Newcastle City Council, U.K.
Ms DECHAUX Marie Hélène	Ministry for Employment, housing & Social cohesion, France
Rev HEIDTMANN Dieter	European Churches Conference
Ms LAPIERRE Angélique	Ministry of Social Affairs, France
Ms GOLDHOORN Tidde	Permanent Representation of the Netherland
Ms TIRRONEN Pia	EU Agency for Fundamental Rights
Ms ZAJAROSOVA Zuzana	Ministry of Labour & Social Affairs, Czech Republic
Ms SZARAZ Krisztina	European Parliament, Hungary
Mr. SCHWARZ Thomas	European Agency for Fundamental Rights
Ms KING Brenda	President EESC Section Employment, Social Affairs & Citizenship
Mr. VAN GEERTSOM Julien	Président, PPS Social Integration, Belgium
Mr. LOURDELLE Henri	ETUC European Trade Unions
Mr. TEUSCHER Tobias	Commission des droits de la femme & de l'égalité des chances
Mr. ANDRADE Simone	Dignity International
Mr. BARNETT Stephen	European Social Network
Ms HÄRTWIG Anja	Eurochild
Ms DI PUPPO Roshan	Social Platform, Director
Mr. DEVOS Jacques	Emmatis International
Mr. GUENTNER Simon	Eurocities
Ms WELFORD Sarah	Organising Committee, ATD Fourth World

SLOVENIAN MINISTRY

Mr. DOMINKUS Davor	Ministry of Labour, Family & Social affairs, Slovenia
Ms OSLAJ Danica	Ministry of Labour, Family & Social affairs, Slovenia
Prof. Dr. HUSTER Ernst-Ulrich	Protestant University of Applied Sciences - Bochum
Bishop JEPSEN Maria	Northelbian Evangelical-Luttheran Church

FINAL REPORT

Dr BOECKH Jürgen	Institut für Sozialarbeit und Sozialpädagogik
------------------	---

ACADEMIC COMMUNITY

Dr ZINIEL Gerlinde	EU Foundation Improvement of Living & Work conditions
Dr JOHANSSON Hakan	Växjö University, Sweden
Mr. FRAZER Hugh	National University of Ireland, Maynooth
Mr. MARLIER Eric	CEPS/INSTEAD Research Institute (Lux)

COORDINATION

Ms GERONDAL Micheline	Coordinator of the 6th Europ. Meeting
-----------------------	---------------------------------------

EAPN

Mr. HOREMANS Ludo	Organising Committee EAPN President
Mr. FARRELL Fintan	Organising Committee EAPN Director
Ms GUEUDET Audrey	EAPN, Information officer

CARTOONISTS

Mr VINCKE Bob	Cartoonist
Mr. DE BOLLE Emiel	Cartoonist

PHOTOGRAPHER

Mr. DAKOUA Raymond	Photographer
--------------------	--------------

TV SWEDEN

Mr. PILTZ Mattias	TV Sweden
Ms RANTALA Janne	TV Sweden

VOLUNTEERS

Mr. VERECKEN Nicolas	Volunteer
MS JONES Sian	EAPN, Policy Officer
Ms FAZI Elodie	EAPN, Policy Officer
Ms CHAMPEIX Claire	EAPN, Policy Officer
Ms NOLMANS Cynthia	EAPN Office Manager
Ms FLEMAL Coralie	EAPN Secretary
Mr. LEMMENS Philippe	EAPN Financial Officer

Vi takker:

Med støtte fra EU-kommisjonen og den belgiske regjering
Arrangert med assistanse fra EAPN (European Anti Poverty Network)

Referent: **Jürgen Boeckh** * Koordinator: **Micheline Gerondal**

Fotograf: **Raymond Dakua** * Tegnere: **Bob Vincke & Emiel De Bolle**

 2007 DE

